

PHILIP DE SCHAAP
Practische damlessen

Met 36 diagrammen

WETEN EN KUNNEN NIEUWE REEKS N° 210

W. V. UITGEVERS MIJ. KOSMOS AMSTERDAM

J. A. PENNING'S
Acaciasingel 10
's-HERTOGENBOSCH

**PRACTISCHE
DAMLESSEN**

WETEN EN KUNNEN

Nieuwe reeks Nr. 210

Practische damlessen

voor beginners en meer
gevorderden

door

PHILIP DE SCHAAP

2^e druk met 36 diagrammen

N.V. UITGEVERS-MAATJ „KOSMOS” - AMSTERDAM

VOORWOORD

van den Voorzitter van den Nederlandschen Dambond.

Bij de uitgave van deze nieuwe druk sluit ik mij gaarne bij het voorwoord van mijn voorganger Mr. S. de Jong bij de eerste uitgave aan. Ik kan het boekje van den Heer Ph. de Schaap warm aanbevelen, daar ik het speciaal voor beginnende dammers een uitstekende leerschool acht, terwijl het voor meer gevorderde spelers een verzameling van zeer belangwekkend studiemateriaal is.

Amsterdam, Voorjaar 1939.

A. VAN BROEK

BIJ DE TWEEDE DRUK

De tweede druk van dit werkje heeft slechts in zeer beperkten mate veranderingen ondergaan. Behalve dat het boekje in een geheel ander kleed is gestoken, vonden geen ingrijpende wijzigingen plaats, daar het damspel van thans zoowel theoretisch als practisch geen essentiele verschillen toont met dat van acht jaar geleden. Een partijstudie werd ingelast, terwijl een andere studie verdween en zoo zijn vormwijzigingen de belangrijkste verschillen met de eerste uitgave.

Moge deze tweede druk een even groote belangstelling ondervinden als zulks met de eerste druk het geval was.

Amsterdam, Voorjaar 1939.

PH. DE SCHAAP

INHOUD

Inleiding	6
I. De spelregels en algemeen geldende bepalingen	7
II. De partij in haar geheel	11
III. De openingen	13
IV. Combinaties in de Hollandsche opening	20
V. De 32-28 opening (Raphaël-opening)	23
VI. Het samengaan van flankspel en klassiek spel	28
VII. De 34-30 opening	28
VIII. Andere openingen	32
IX. Het middenspel	37
X. Het eindspel	49
XI. Studies, problemen en composities	58

TER INLEIDING

Hoofddoel bij het schrijven van dit werkje is voor mij geweest: den huisdammer nader te brengen tot het mooie damspel. Met „Practische Damlessen”, dat slechts als inleiding is bedoeld voor een diepere studie van het spel hoop ik allereerst hen te bereiken, die, het damspel beschouwende als een prettige tijdpassering voor de lange winteravonden, het meest ontvankelijk zijn voor den combinatierijkdom en schoonheid van het spel. Voor hen zal eenige studie met behulp van dit boekje de weg zijn, om zich meer damkennis eigen te maken, dan zij met het spelen thuis konden bereiken, en zal de ambitie, dammen te willen leeren, een goede stimulans zijn.

Maar er is ook nog een categorie van spelers, die meent, dat het spel slechts een tijdverdrijf is van schuiven, slaan enz. Wanneer ook deze groep van spelers „bekeerd” wordt, en bij hen liefde en enthousiasme voor een der fraaiste bordspelen ontstaat, dan meen ik mijn doel tweeledig en volkomen te hebben bereikt.

Juist waar de beoefening van het damspel zich in een gestadigen groei mag verheugen, is er reden om te verwachten, dat dit werkje ook meer gevorderden zal bereiken, die er, naar ik hoop, ook iets van hun gading in mogen vinden.

I. DE SPELREGELS EN ALGEMEEN GELDENDE BEPALINGEN.

Het damspel, zooals dit in Nederland, Frankrijk en België thans beoefend wordt (het z.g. Poolsche spel), wordt gespeeld op een vierkant bord, dat in 100 gelijke vakken is verdeeld, die beurtelings licht en donker gekleurd zijn. Er wordt slechts op donkere velden gespeeld, waarbij men het bord zoo plaatst, dat elk speler aan zijn linkerhand een donker gekleurd veld heeft, dus geheel links onderaan.

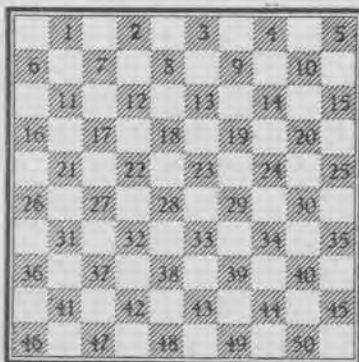
Er wordt gespeeld met een totaal van 40 stukken, ieder partner 20, die ter onderscheiding van de eene partij licht, van de andere donker gekleurd zijn. Voor het opstellen der stukken zie verder.

De notatie.

Elke ruit op het dambord draagt een nummer. Men geeft het nummer 1 aan het veld, dat links boven ligt; ruit 2 is het veld daarnaast (natuurlijk het donkere veld, waar alleen op die velden gespeeld wordt), dáárnaast weer ruit 3, enz. Men bereikt dan een totaal van 50 velden en nummers, volgens het volgende „damdiagram“:

DIAGRAM Nr. 1

Zwart

Wit

De zwarte stukken worden opgesteld op de ruiten 1 tot 20; de witte op de velden 31 tot 50. Elk stuk heeft gelijke waarde.

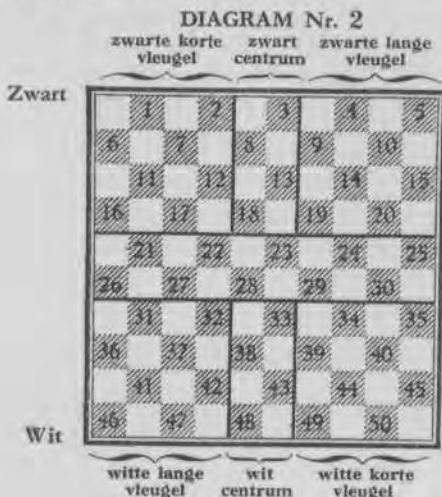
Bij het spelen van een partij, bij het analyseeren enz., zooals dit in het vervolg plaats vindt, is het noodzakelijk, dat men de zetten, die men op het oog heeft nader kan aanduiden. Hiervoor maakt men gebruik van de volgende notatie-methoden. Men wil b.v. een schijf, die op 33 staat, naar 29 brengen. Men schrijft nu op:

a: het veld van vertrek (33):

b: het veld van aankomst (29), en verbindt deze nummers door een klein liggend streepje, zoodat men krijgt voor het verplaatsen van schijf 33 naar 29: 33-29.

Wit vangt de partij steeds aan. Nadat hij zijn zet heeft gedaan, noteert hij deze; vanzelfsprekend moet ook zwart wit's zet noteeren, daar hij bij het naspelen van de partij de witte tegenzetten moet weten. Daarom noteert wit dus ook zwart's zetten.

Men noemt de ruiten 31, 32, 36, 37, 41, 42, 46 en 47 de witte lange- of linkervleugel; het centrum voor wit wordt gevormd door de velden 33, 38, 43 en 48, terwijl de ruiten 34, 35, 39, 40, 44, 45, 49, 50 de korte- of rechternvleugel bepalen. Het zal den lezer gemakkelijk vallen, waar het bord geheel symmetrisch is, de overeenkomstige velden, die voor zwart diens linkervleugel, centrum en rechternvleugel bepalen, vast te stellen, en we krijgen dus bij deze indeeling het volgende diagram:

De loop der stukken; het slaan. Elke schijf verplaatst zich schuin naar voren, telkens een ruit verspringend, natuurlijk ook weer alleen op de donkere velden. Staat echter een schijf tegen een andere „vijandelijke” schijf, terwijl het veld achter laatstgenoemd stuk niet is bezet, dan is eerstgenoemde schijf *v e r p l i c h t*, de vijandelijke schijf te „nemen”, hetgeen men aanduidt door de benaming slaan. Ook achteruit mag en moet geslagen worden.

Voorbeeld: een wit stuk op 28 slaat een zwart stuk op 23, indien veld 19 „open” is. Staat er op ruit 14 ook nog een zwarte schijf, dan wordt deze ook door wit verder geslagen, doch alleen weer, indien ruit 10 open is. Is veld 10 bezet, dan slaat zwart met zijn stuk op 14 het inmiddels op 19 aangekomen witte stuk, naar 23.

Voorbeeld 2: Een wit stuk op 28 slaat een zwart stuk op 32, waardoor het witte stuk van 28 dus op 37 terecht komt (achteruit slaan).

Nooit mag over een schijf van gelijke kleur geslagen worden. Een wit stuk op 36 mag een ander wit stuk op 31 niet slaan (naar 27), ook al is veld 27 onbezet.

Het slaan wordt in de notatie als volgt aangegeven: men vermeldt het veld van vertrek, het veld van aankomst, en verbindt beide nummers door een kruisje; dus b.v. van een schijf op 27, die naar 18 slaat, geeft men dit aan door te schrijven: 27×18 . Bij het noteeren van een partij schrijft men echter gewoonlijk, omdat dit gemakkelijker is, voor slaan een liggende streep. Er moet toch geslagen worden, en dus komt het er weinig op aan, of men precies veld van vertrek en aankomst aangeeft. Kan men echter op diverse manieren slaan, dan past men wél bovenstaande methode toe.

Een schijf die de damlijn (voor zwart de lijn 1/5, voor wit 46/50) van den tegenstander bereikt, wordt bekroond met een tweede schijf en heet dan dam. De dam heeft meer rechten dan de schijf. Hij bestrijkt n.l. een heelen diagonaal, ook bij het slaan. Hij gaat alleen in schuine richting¹⁾, is

¹⁾ Er is reeds een geruim aantal jaren, sinds 1923, een strooming om de dam ook andere rechten toe te kennen dan alleen de thans reglementaire, b.v. om het horizontaal slaan mogelijk te maken, doch alle pogingen om in het reglement dergelijke veranderingen aan te brengen hebben tot nu toe gefaald.

niet verplicht telkens van ruit tot ruit te gaan, maar mag zich van het uiterste veld van een linie tot de andere „pool” bewegen.

Voorbeeld: een dam op 46 mag naar de velden: 41, 37, 32, 28, 23, 19, 14, 10 of 5, al naar verkiezing. Een dam op 45 mag naar 40, 34, 29, 23, 18, 12, 7 en 1.

Ook de dam is verplicht tot slaan. Bij het slaan bezit de dam geen voorrecht op de schijf. De algemeen geldende regel is: *Meerslag gaat steeds voor*. Kan men met een schijf 2 stukken slaan en met een dam 1, dan moet men met het stuk slaan. In het omgekeerde geval slaat de dam. Kan men èn met dam, èn met schijf een gelijk aantal stukken slaan, dan mag men slaan hoe men wil.

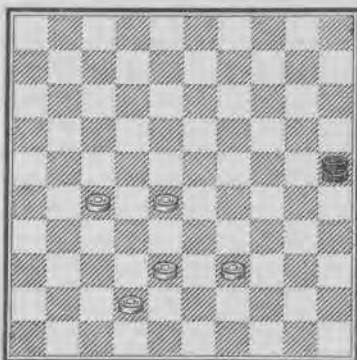
Een stuk, dat op 13 b.v. staat, moet een vijandelijk stuk, dat zich op 9 bevindt, slaan en wordt, door het „neerkomen” op veld 4 tot dam gekroond. Bevindt zich echter op ruit 10 ook nog een zwart stuk, dan moet de witte schijf, hoewel de damlijn al bereikt is, eerst verder slaan, dus van 4 naar 15, zonder dat het witte stuk, dat op 15 arriveert, dam is geworden.

Turksche slag. Men mag bij het slaan niet 2 maal over het zelfde stuk gaan; het wegnemen der stukken geschiedt na den slag.

In de positie:

DIAGRAM Nr. 3

Zwart

Stand in cijfers :

Wit : 27 - 28 - 38 -
39 - 42

Zwart: dam op 25

moet zwart met zijn dam slaan over de schijven 39, 42, 27 en 28 (het grootste aantal), waarna de witte schijf op 38 de dam slaat. De zwarte dam mocht dus niet ook schijf 38 slaan. („Coup de turc”).

Algemeene regels bij spelen. De kleur der stukken voor elken speler wordt bij loting of keuze bepaald. Bij aanraken van een stuk is men verplicht dit te spelen, tenzij men den tegenstander eerst verlof heeft gevraagd, het stuk b.v. op zijn plaats te mogen zetten.

Bij serieuze partijen wordt met een wedstrijd klok gespeeld, ter controle van den tijd, die door elk verbruikt wordt. Als tempo kan b.v. gelden 45 zetten per 1½ uur voor ieder, 30, 25 of 20 zetten per uur.

Voor de bepalingen, geldende voor het eindspel zie men het desbetreffende hoofdstuk.

II. DE PARTIJ IN HAAR GEHEEL.

Alvorens over te gaan tot het geven van een systematische toelichting op het theoretisch en practisch openingspel is het van belang, een korte samenvatting te geven van de vroegere (klassieke) en de, ik kan haast zeggen „ultra-moderne” opvattingen.

Toen met de organisatie van het damspel in Nederland werd aangevangen, (dit was omstreeks 1900) kende men feitelijk maar één openingsspel, dat, waarvan de openingszet 33-28 de inleiding vormde: de Hollandsche opening. Waar alle andere speelwijzen als onregelmatig werden beschouwd, werd de Hollandsche opening, waarin men „doorkneed” was, aan een steeds grondiger onderzoek onderworpen. Men keurde de z.g. onregelmatige andere openingen niet af, beschouwde ze echter meest als nadeel gevend, en hield zich dus vrij algemeen aan de „klassiek” geworden partij.

Zoo ontstond een klasse van spelers, die eenerzijds een enorme ontwikkeling verkregen in het solide, tempobehersschende karakter van de Hollandsche partij, anderzijds al hun vernuft wisten te leggen in de rijke combinaties, die hierin voorkwamen. Het standaardwerk van de

Haas en Battefeld uit die jaren weerspiegelt de geest des tijds. Bij een vergelijking van de vroegere en moderne partij doet zich het gewoon verschijnsel voor, dat men nu zetten in het „Hollandsche genre” als juist beschouwt, die door de Haas en zijn tijdgenooten als onjuist werden afgekeurd.

Men kon toen ook nog een ander verschijnsel waarnemen: het veelvuldig in toepassing brengen van de hekstelling, een partij gedeelte, dat eveneens straks wordt behandeld. Maar dan komt de kentering.

Men komt terug van de conservatieve theoriën: Fabre komt met zijn nieuw systeem, Springer vindt zijn variant; de Hooglandvariant, eens in glorie, wordt in de Achillespees getroffen, de Haas gaat tijdelijk ten onder in zijn eigen vernuftig spelsysteem. De nieuwe beweging brengt ons de variant Molimard enz. En daarna komt weer een groote verandering in de spelmethode: het flankspel is in aantocht, het systeem, waarbij centrum geen rol meer speelt, waarbij wederzijdsche vleugelaanvallen hoofddoel zijn. Uit aesthetisch oogpunt is het flankspel smetteloos, het vindt overal zijn beoefenaars. Het is het spel, waarbij de geijkte kennis, het sprankelend vernuft niet altijd de hoofdrol spelen. De minder goede speler weet er vaak ook iets mee te bereiken, daar veelvuldige ruilen niet tot de zeldzaamheden behooren. Toch kent ook het flankspel interessante momenten. Ook dit zullen wij in het kort trachten aan te geven.

Zoo zien we dus een botsing tusschen oude en nieuwe opvattingen, waarbij het nieuwe overwint; het Hollandsche „klassieke” spel geraakt in onmin. Maar dan komt de strooming van de laatste jaren: men mengt het flankspel en klassieke, vangt b.v. de partij aan met z.g. flankspel-zetten, laat haar echter snel in het klassieke overgaan.

Zoo belooft de toekomst weer een leiden in nieuwe banen van het verguisde Hollandsche spel en openen zich nieuwe, ideeënrijke perspectieven.

Thans het nut van de openingen: het valt gemakkelijk aan te toonen dat zij de basis vormen van de geheele partij. De leuze: alles is speelbaar in het openingsspel is door de practijk ontzenuwd. Vandaar, dat de studie der openingen

van groot nut is, en wij raden dan ook aan, het besprokene serieus te bestudeeren.

Hoe men moet studeeren? Allereerst: niet door aangegeven speelwijzen „uit het hoofd” te gaan leeren. Hoofdzak is, dat men het karakter van de openingen en hun diepere strekking begrijpt. En nu aan de studie.

III. DE OPENINGEN.

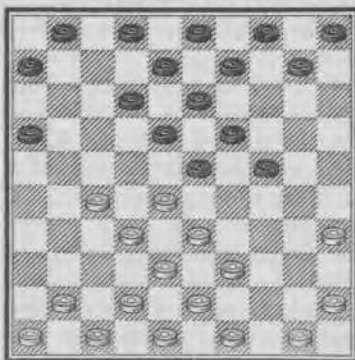
Wit kan de partij openen met de zetten 33-28, 32-28, 34-40, 34-29, 35-30, 31-26, 31-27, 32-27 en 33-29. We beginnen met:

De Hollandsche opening (33-28).

De Haas & Batefeld geven als speelwijze aan: 1. 33-28, 18-23; 2. 31-27, 20-24; 3. 34-30, 17-21; 4. 39-33, 12-18; 5. 37-31, 7-12; 6. 31-26, 14-20; 7. 26×17, 11×31; 8. 36×27, 20-25; 9. 44-39, 25×34; 10. 40×20, 15×24, waarna de volgende stand is ontstaan.

DIAGRAM Nr. 4

Zwart

Wit

Stand in cijfers:

Zw.: 1-2-3-4-
5-6-8-9-10-
12-13-16-18-
19-23-24.

Wit: 27-28-32-
33-35-38-39-
41-42-43-45-
46-47-48-
49-50.

Omtrent de motieven, die den auteurs aanleiding gaven, deze zettenreeks als de juiste te aanvaarden, zie men het genoemd werk. Thans echter een der tegenwoordige speelwijzen:

1. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 12-18; 3. 44-39, 7-12; 4. 34-30,

20-25; 5. 50-44, 25 × 34; 6. 39 × 30, 15-20; 7. 30-25, 20-24; 8. 44-39.

Wat vormt nu eigenlijk het verschil? Volgens de huidige opvatting is het noodzaak voor beide partijen te trachten, den langen vleugel zoo snel mogelijk te ontwikkelen. Van nature is de lange vleugel moeilijker op te lossen dan de korte vleugel. Als men niet oppast blijven eenige stukken van den langen vleugel achter in ontwikkeling. En dan heeft men daar dus niet die productiviteit van, die bij een andere speelwijze mogelijk ware geweest. Doel is dus, van de opening af te zorgen, dat alle stukken aan den strijd deelnemen. En dit geldt nog in het bijzonder van de randstukken. Een stuk, dat aan den rand staat heeft 2 nadeelen: a. de tegenstander kan er op combineeren (dit zullen we straks veelvuldig zien), b. het kan slechts één kant uit, en dis is dus ook een nadeelig verschil met een niet-randstuk, dat 2 kanten uit mag en dus meer bewegingsvrijheid heeft.

Deze nadeelen zijn slechts algemeen. Er doen zich vele gevallen voor dat een randschijf op een bepaalde ruit en in een bepaalden stand van groot nut is, zoo zelfs, dat het tot winnend voordeel leidt. Voor den beginner echter is het raadzaam, zich niet met randschijven in te laten, tenzij men ze opstelt in de wetenschap, ze na eenige zetten weer te kunnen ruilen.

Deze korte randschijfbespreking is weliswaar een onderbreking van hetgeen we thans behandelen, doch het leek ons raadzaam, den beginner er op te wijzen dat het plaatsen van een schijf aan den rand, ook als eerste zet, hoe „stevig” dit ook lijkt, gevaarlijk is. Bij de 31-26 opening komen we hierop nog terug.

Wij keeren thans terug tot de modern gespeelde Hollandsche opening. Het is in dit bestek niet mogelijk, alle varianten uit te werken, men heeft daarvoor zijn keus in omvangrijker werken. Wat wij echter wel willen is: het aangeven van eenige moderne speelwijzen, om als voorbeelden te dienen, hoe men zijn spel opbouwt. Wij verval- len dus niet in bijzonderheden. De combinaties in de klas- sieke partij behandelen wij hierna.

Als zwart in plaats van 17-21, b.v. 1-7 speelt, dan volgt wit 37-31; speelt zwart nu 17-21, dan volgt van wit 31-26!

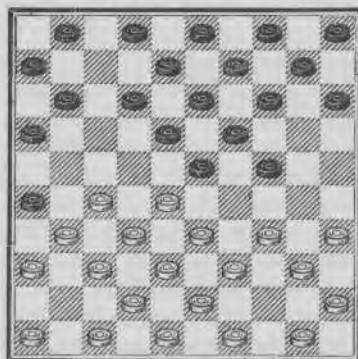
Dit is dan weliswaar een randstuk, doch een goed geplaatst. Sluit zwart n.l. met 11-17 of 12-17, dan aanvaardt hij daarmee een opsluiting aan zijn korten vleugel; zwart heeft hier dan minder bewegingsvrijheid. Speelt zwart op 31-26 van wit 20-24, dan slaat wit met 26×17 (het randstuk verdwijnt!) zwart 11×31 wit 36×27 . Wit's lange vleugel is nu al eenigszins in ontwikkeling gebracht; zwart moet de zijne nog ontwikkelen.

Wij vervolgen de hoofdvariant met 5. 37-31, 21-26; 6. 50-44 (een vrij tempo, zooals dit in damtermen luidt) 26×37 ; 7. 42×31 , 20-24; 8. 34-30, 14-20; 9. 30-25, 12-17; 10. 25×14 , 9×20 .

Een andere ontwikkeling: 1. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 12-18; 3. 44-39, 7-12; 4. 31-27, 20-24; 5. 37-31, 14-20; 6. 41-37, 10-14; 7. 34-30, 17-21; 8. 30-25, 21-26; 9. 27-22, 18×27 ; 10. 31×22 , 24-29; 11. 33×24 , 20×29 . Beide partijen hebben zich eerst aan den langen vleugel laten opsluiten, om vervolgens „los” te breken. Men merke op, dat wit veld 22, zwart ruit 29 heeft bezet. Deze ruiten nu worden het „kerkhof” genoemd. Het is beginners te ontraden, deze velden te bezetten. Men moet n.l. de goede verdediging kunnen kiezen om het stuk daar te handhaven. De ontwikkeling over het kerkhof komt het meest voort uit een opgesloten langen vleugel. Men lette er op, in zoo'n opsluiting nooit schijf 46 op te spelen. B.v. in onderstaanden stand:

DIAGRAM Nr. 5

Zwart

Wit

Stand in cijfers:
Zwart: 1/6 - 8/16 -
18 - 19 - 23 -
24 - 26.

Wit: 27 - 28 -
31/40 - 42 -
43 - 45/50.

mag wit in geen geval 46-41 spelen, met de bedoeling, vroeg of laat 27-22 te spelen. Als schijf 46 niet is opgespeeld kan wit, indien zwart met 12-18 de schijf op 22 aanvalt, deze verdedigen met 37-31. Slaat zwart dan 26×37 dan kan wit met 42×31 terugslaan. Is echter 46-41 al opgespeeld, dan gaat schijf 22 onherroepelijk verloren, want thans kan wit niet meer dekken met 37-31, waarop zwart met 26×46 zou doorslaan naar dam.

1. 33-28, 17-21; 2. 39-33, 21-26; 3. 44-39, 16-21; 4. 31-27, 11-16; 5. 27-22, 18×27 ; 6. 28-23, 19×28 ; 7. 33×31 .

Men merke de positie op van de zwarte stukken 16-21-26. Deze driehoek noemt men de klaverbladstelling, welke van groot nut is en een belemmering voor de ontwikkeling van wit's vleugel kan zijn. De witte stukken 25-30-35 hebben natuurlijk de zelfde functie.

Op 1. 33-28, 17-21 wordt ook gespeeld 2. 31-26, 19-23; 3. 26×17 , 11×31 ; 4. 39×19 , 14×23 met goede ontwikkeling.

Ook het volgende is van belang:

1. 33-28, 17-21; 2. 31-26, 11-17. Zwart aanvaardt hiermede tijdelijk een opsluiting aan den korten vleugel. Tijdelijk slechts, immers hij kiest de voortzetting met 18-23, 12-18 en 17-22. Hoe wit dan slaat steeds is zwart uit de opsluiting. Wit kan tegen deze variant niets doen, om te beletten, dat zwart de opsluiting gaat verlaten. Het beste is om na 17-22 met 26×17 te slaan, opdat wit geen nadeelige randschijf houdt. Dit tijdelijk doen opsluiten aan den korten vleugel is van Fabre, een bekend Fransch dammer; men mag in deze variant voor zwart nooit ruit 11 bezetten, anders kan men de opsluiting met 17-22 niet meer verlaten. Op 1. 33-28 kan zwart ook 18-22 spelen; men krijgt dan altijd een eenigszins andere spelgang dan normaal het geval is.

De nauwkeurige student zal bij het nagaan van aangegeven spelwijzen bemerkt hebben, dat beide partijen steeds zoo veel mogelijk hun stukken naar het midden richten. Reeds de Haas en Battefeld geven in hun standaardwerk aan: Richt uw stukken zooveel mogelijk naar het centrum. En deze spreuk is ook thans nog van toepassing.

Op 1. 33-28, 18-22 zou het dus ook voor de hand liggen, met 39-33 te sluiten, maar dit gaat juist niet (zie volgend hoofdstuk). Wit kan (als goede voortzettingen) 31-27 of

38-33 spelen, echter, geheel in de lijn van het spel liggen beide zetten niet. Men richt bij deze opening zijn stand op gelijke wijze in als bij 1. 33-28, 18-23.

Met 1. 33-28, 19-23 wordt een thans regelmatige, goede variant ingeleid. Zwart's bedoeling is: onmiddellijke ontwikkeling van den langen vleugel, hetgeen hij met 19-23 bereikt. Wil wit niet achter blijven, dan kan hij de volgende spelwijze kiezen; 1. 33-28, 19-23; 2. 28 x 19, 14 x 23; 3. 32-28, 23 x 32; 4. 37 x 28, 10-14; 5. 41-37, 5-10; met goede ontwikkeling.

Op 1. 33-28 is ook 16-21 een goed antwoord. Wit kan zwart tijdelijk opsluiten met 31-26, maar zwart staat dan weer de Fabre-variant ten dienste (zie voren).

Wij hebben nu zeer beknopt eenige antwoorden op 1. 33-28 behandeld; geheele speelwijzen geven wij niet, daar wij anders ruimte te kort zouden komen. Hoofdzakelijk het karakter en doel van zwart's antwoorden werd even besproken.

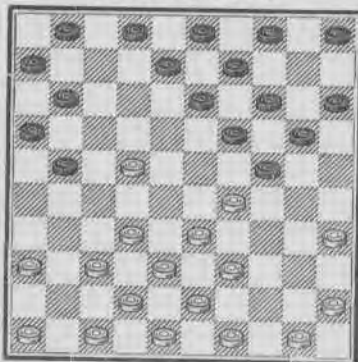
De combinaties in de Hollandsche partij volgen onder een aparte rubriek.

Thans (weer in het kort) eenige zeer belangrijke theorieën

De Hoogland variant,

DIAGRAM Nr. 6

Zwart

Wit

Stand in cijfers:

Zwart: 1/6 - 8 - 9 -
11 - 13/16 - 19 -
20 - 21 - 24.

Wit: 22 - 29 - 32 -
33 - 35/39 - 42 -
43 - 45/50.

toegepast door Herman Hoogland (wereldkampioen 1912) een weerlegging van de verouderde „De Haas” theorie.

I. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 12-18; 3. 44-39, 7-12, 4. 31-27, 20-24; 5. 37-31, 14-20; 6. 41-37, 10-14; 7. 34-29, 23 × 34; 8. 40 × 29, 17-22; 9. 28 × 17, 12 × 21; 10. 27-22, 18 × 27; 11. 31 × 22.

Hoogland speelde later 32-28 en nam hiermede een zeer sterke stelling in. Later werd de feilbaarheid van het systeem aangetoond.

Bij goed tegenspel van zwart, levert de Hoogland-variant voor deze voordeel op; voor een uitgebreider studie en materiaal bestudeere men b.v. de werken van Herman de Jongh en B. Springer („Damstudies en Analyses”); ditzelfde geldt ook voor de volgende aangegeven theorieën.

Wij geven nog deze speelwijze in het Hoogland-systeem:

I. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 12-18; 3. 44-39, 7-12; 4. 31-27, 20-24; 5. 36-31, 15-20; 6. 41-36, 10-15; 7. 34-30, 17-21; 8. 30-25, 21-26; 9. 27-22, 18 × 27; 10. 31 × 22, 24-29; 11. 33 × 24 20 × 29; 12. 39-34!! 12-17? 13. 37-31, 26 × 37; 14. 32 × 41, 23 × 32; 15. 38 × 27, 17 × 28; 16. 34 × 32 met een schief winst.

De variant De Haas,

toegepast in het kampioenschap van Nederland 1919 door J. de Haas. Ook hier geldt het een variant, die eigenlijk moet falen, doch alleen op sterk tegenspel.

I. 33-28, 17-21; 2. 39-33, 12-17; 3. 31-26, 7-12; 4. 44-39, 18-22. Men ziet: een risquante speelwijze. Zwart's bedoeling is: een aanval op wit's langen vleugel, waarbij vroeg of laat zwart's centrum moet steunen. Voor wit is o.a. belangrijk 5. 28-23 met buitengewoon interessant maar gevaarlijk spel. Het is overigens aan te raden te trachten, aan den langen vleugel slechts weinig te spelen, zoodat zwart's aanval doodloopt. Wit moet daarbij zelf een aanval richten op zwart's langen vleugel. Dit in de practijk door te voeren is echter zeer moeilijk. Men noemt dit spel ook wel „va-banque” systeem, en vele combinaties zijn er het gevolg van.

De Springer-variant.

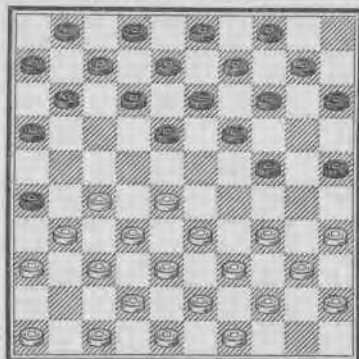
In hun meergenoemd standaardwerk geven Springer en de Jongh een variant in de Hollandsche partij aan, die in

wezen zeer oorspronkelijk is. Reeds eerder merkten wij op, dat het aanvaarden van een randschijf kunde en beleid vereischt, om tegen een sterk tegenstander niet in het nadeel te geraken. In het boek komt nu de volgende speelwijze voor:

1. 33-28, 20-25; 2. 32-27 (om te dreigen, met 28-22, 17×28, 27-21, 16×27, 31×33 voordeel te behalen) 17-21; 3. 37-32, 21-26; 4. 41-37, 15-20; 5. 39-33, 10-15; 6. 44-39, 5-10; 7. 50-44, 20-24; 8. 27-22, 18×27; 9. 31×22, 12-17. Voor het verdere verloop zie men het bedoeld werk. Wij geven hier slechts de hoofdvariant. De Springer-variant is, goed gespeeld, zeer kans- en combinatierijk. Men mag voor

DIAGRAM Nr. 7

Zwart

Wit

Stand in cijfers :
Zwart : 1/4 - 6/16 -
18 - 19 - 24/26.

Wit : 27 - 28 -
31/40 - 42/49.

zwart echter niet het centrum bezetten, want dan vervalt men in de nadeelen, die de randschijf op 25 gaat bieden.

Variant Dr. Molimard.

Eerder wezen wij er op, dat het plaatsen van een schijf op het „kerkhof” (veld 29 voor zwart, veld 22 voor wit) gevaarlijk, doch vaak kansrijk spel biedt.

Steeds werd het kerkhof bezet vanaf veld 24 voor zwart, veld 27 voor wit. Thans het volgende van Dr. Molimard, een zeer sterk Fransch meester:

1. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 12-18; 3. 44-39, 7-12; 4. 31-27, 17-21; 5. 37-31, 21-26; 6. 41-37, 23-29! (dus thans vanuit

veld 23); 7. 34×23 , 18×29 ; 8. 33×24 , 20×29 . Het plaatsen van dit stuk is hier zeer sterk. Wit kan het trachten aan te vallen, zwart's positie is echter gunstig, en een dreigende aanval op den witten korten vleugel zou kunnen beginnen. 40-34 van wit voorkomt complicaties.

IV. COMBINATIES IN DE HOLLANDSCHE OPENING.

Thans zijn wij genaderd tot het aangeven van de eenvoudige en meer ingewikkelde slagmogelijkheden in de klassieke partij.

Allereerst: 1. $33-28$, $18-22$; 2. $39-33?$, $22-27!$; 3. 31×22 (op 32×21 eerst 16×27), $19-23$; 4. 28×19 , 17×30 ; 5. 35×24 , 20×29 en zwart wint 2 schijven. Dit zetje, het eenvoudigste van alle op het dambord, wordt wel het „Haarlemmer” zetje genoemd.

1. $33-28$, $18-23$; 2. $39-33$, $12-18$; 3. $44-39$, $7-12$; 4. $31-26?$ (het plaatsen van de randschijf is feitelijk verkeerd; wit speelt er echter op, dat zwart hem ook in zijn vierden zet zal volgen); 4. $20-25??$ 5. $28-22$, 18×27 ; 6. 32×21 , 16×27 ; 7. $34-30$, 25×34 ; 8. $40 \times 16!$ wint 2 stukken, terwijl nog een derde voor zwart verloren gaat.

1. $33-28$, $18-23$; 2. $39-33$, $12-18$; 3. $44-39$, $7-12$; 4. $31-27$, $17-21$; 5. $50-44$, $20-25?$ (de randschijf); 6. $27-22$, 18×27 ; 7. $34-30$, 25×34 ; 8. 40×7 , 1×12 ; 9. $28-23$, 19×28 ; 10. $33 \times 31!$ wint 1 schijf.

1. $33-28$, $18-23$; 2. $39-33$, $12-18$; 3. $44-39$, $7-12$; 4. $31-27$, $20-24$; 5. $37-31$, $14-20$; 6. $34-30$, $17-21$; 7. $31-26?$ $24-29$; 8. $26 \times 17(A)$, 11×31 ; 9. $36 \times 27(B)$, $29-34$; 10. 40×29 , 23×25 .

A. 33×24 , 20×29 , 26×17 , 11×44 , 50×39 , $29-34$ enz.
B. 33×24 , 20×29 , 36×27 , $29-34$ enz.

1. $33-28$, $18-23$; 2. $39-33$, $20-25$; 3. $44-39$, $12-18$; 4. $31-27$, $17-21?$ 5. $27-22$, 18×27 ; 6. $34-30$, 25×34 ; 7. 30×18 ,

13 × 22; 8. 28 × 26: dit zetje heet het „kaatsingzetje”.

I. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 12-18; 3. 44-39, 7-12; 4. 31-27, 17-22, 5. 28 × 17, 11 × 31; 6. 36 × 27, 1-7; 7. 50-44, 20-24; 8. 41-36, 7-11? 9. 27-22, 18 × 27; 10. 32 × 21, 16 × 27; 11. 33-29, 24 × 33; 12. 38 × 16!

I. 33-28, 18-22; 2. 38-33, 13-18; 3. 43-38, 9-13; 4. 34-30, 18-23; 5. 30-24, 20 × 29 (anders slaan komt op het zelfde neer); 6. 33 × 24, 19 × 30; 7. 35 × 24, 22 × 33; 8. 38 × 20 wint 3 stukken, waarvan echter 1 verloren gaat, n.l. schijf 20, (door 4-9 en 10-14).

I. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 12-18; 3. 44-39, 7-12; 4. 31-26? 1-7; 5. 37-31, 20-24; 6. 50-44, 14-20; 7. 41-37? 24-29! 8. 33 × 24, 20 × 29! Wit moet nu steeds een stuk verliezen. Er dreigt n.l. 9. . . ., 29-33; 10. 38 × 29, 17-21 (de rand-schijf); 11. 26 × 17, 11 × 24, hetgeen wit niet kan verhinderen. Op 34-30 komt 29-34; op 39-33 9-14.

I. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 12-18; 3. 44-39, 7-12; 4. 31-27, 20-24; 5. 37-31, 14-20; 6. 41-37, 10-14; 7. 27-22? 18 × 27; 8. 31 × 22, 23-29; 9. 34 × 23, 24-30; 10. 35 × 24, 20 × 27; 11. 32 × 21, 17 × 26.

I. 33-28, 20-25; 2. 39-33, 19-24; 3. 44-39, 17-21; 4. 31-27, 11-17; 5. 37-31? 25-30; 6. 34 × 25, 24-29; 7. 33 × 24, 14-20; 8. 25 × 14, 10 × 30; 9. 35 × 24, 18-22; 10. 27 × 18, 13 × 35. Zwart wint 1 stuk.

I. 33-28, 17-21; 2. 31-27, 12-17; 3. 37-31, 21-26? Wan-neer wit nu meent te winnen door 4 27-21!? komt hij be-drogen uit wegens 4, 26 × 37; 5. 21 × 23 (meerslag) 11-17! 6. 42 × 31, 17-22; 7. 28 × 17, 19 × 26.

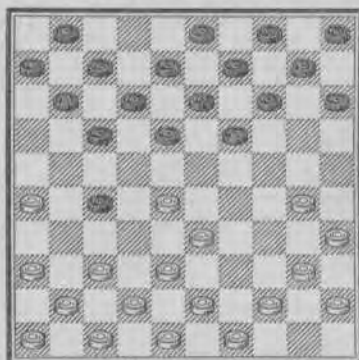
Als slotstukjes van dit Hoofdstuk, aan de Holl. opening gewijd, geven wij nog het volgende:

I. 33-28, 17-21; 2. 31-26, 12-17; 3. 39-33, 7-12; 4. 44-39, 2-7; 5. 34-30, 20-25; 6. 50-44, 25 × 34; 7. 39 × 30, 21-27; 8. 32 × 21, 16 × 27.

Wij zijn tot de volgende stelling geraakt:

DIAGRAM Nr. 8

Zwart

Wit

Stand in cijfers:

Zwart: 1 - 3/15 -
17/19 - 27.

Wit: 26 - 28 - 30 -
33 - 35/38 - 40/49.

Wit heeft hier slechts één goeden zet, n.l. 30-24. Waarom? Dit zullen we aantonen.

Er dreigt, zwart 27-32 en 19-24 (alleen zetten van zwart; wit moet toch slaan), waarmede zwart een stuk wint.

a: 44-39; zwart wint op bovenvermelde wijze.

b: 40-34; idem.

c: 43-39; zw. 27-31 en 18-22, 12 × 25.

d. 37-31, 18-23, 31 × 22, 23 × 32, 38 × 27, 17 × 50! dam.

e: 37-32, 17-22; op 32 × 21 volgt zw. 12-17 w. 21 × 23, 15-20, 28 × 17 en zw. 19 × 50! Op 28 × 17 zw. 11 × 22 wit 32 × 21 en 12-17 19 × 50.

f: 33-29, 17-21 en 11 × 24.

g: 30-25. Zwart speelt nu 19-24 en wint ook steeds een stuk, op:

1° 44-39 door 24-29, 14-20, 10 × 30, 27-31 en 18-22 13 × 35!

2° 40-34 door: 24-30 en 14-20, 10 × 50!

3° 43-39 door: 27-31, 18-22 enz.

4° 37-31, 18-23 (wit moet 28 × 30 slaan; meerslag) zw. 15-20 w. 31 × 22 en 17 × 50.

5° 37-32, 18-22, 12-18 en 13-19, 19 × 50!

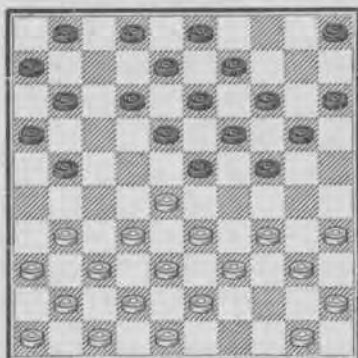
1. 33-28, 18-23; 2. 39-33, 20-24; 3. 34-30, 12-18; 4. 44-39,

14-20; 5. 30-25, 7-12; 6. 25 × 14, 9 × 20; 7. 39-34, 4-9; 8. 43-39, 10-14; 9. 49-43, 17-21; 10. 50-44.

Wit's laatste zet is een lokzet. Speelt zw. thans: 10. . . ., 5-10? dan volgt 11, 34-30! Wit dreigt nu, 30-25 te spelen.

DIAGRAM Nr. 9

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : 1/3 - 5 - 6 -
8 - 9 - 11/16 -
18/21 - 23 - 24.

Wit : 28 - 31/43 -
45/48 - 50.

Reeds eerder schreven wij, dat, een opgesloten lange vleugel, waarvan schijf 5 naar 10 is gebracht (voor wit dus schijf 46 op 41) reddeloos verloren is. Zwart meent nu, door 11. 20-25 dit gevaar te bezweren. Nu volgt echter: 12. 28-22! Zwart kan op 2 manieren slaan:

1°. Op 25 × 34 volgt wit 40 × 20 zw. 15 × 24 (14 × 25 of eerst 18 × 27 blijft hetzelfde) 22-17, 11 × 22, 32-28, 23 × 32, 37 × 26, wint een schijf.

2°. Op 18 × 27 volgt wit 31 × 22, zw. 25 × 34, wit 40 × 7, 1 × 12, wit 22-17, 11 × 22, 33-29, 24 × 33, 39 × 26 wint eveneens een schijf.

V. DE 32-28 OPENING (RAPHAEL-OPENING).

Zooals reeds bij mijn beschouwing over de ontwikkeling van het spel in den loop der jaren aangegeven werd, is het flankspel een der nieuwste spelmethoden der laatste jaren. Keller, een der bekende Hollandsche meesters,

heeft in het bijzonder de fitnesses en schoonheid van dit genre geapprecieerd en bestudeerd.

Het flankspel (de naam verklaren wij direct) wordt het meest ingeleid met de zetten 32-28, 33-29 of 34-29. Reeds de Haas en Battefeld gaven niet bepaald hun afkeuring te kennen over den openingszet 32-28, hoewel destijds deze zet als onregelmatig gold. Zij meenden, dat op 1 32-28, 18-23 volgde, waarna wit als beste zet had 38-32. De opening kreeg dan reeds een eenigszins onregelmatig karakter.

Echter, hoe verschilt de huidige opvatting met de ideëen en theorie uit dien tijd! In 1912 had men b.v. nog geen idee van wat thans zeer gewoon is: 1. 32-28, 18-23; 2. 33-29, 23 × 32; 3. 37 × 28, 19-24; 4. 39-33, 14-19; 5. 41-37, 20-25; 6. 29 × 20, 25 × 14 met mooie ontwikkeling.

De Haas en Battefeld geven het volgende aan: 1. 32-28, 18-23; 2. 38-32, 12-18; 3. 43-38, 7-12; 4. 49-43, 1-7; 5. 31-27, 17-21; 6. 34-30, 20-24; 7. 37-31, 14-20; 8. 41-37, 21-26; 9. 30-25, 10-14; 10. 47-41, 4-10 enz.

Uit economisch oogpunt is de zet 32-28 ten zeerste aan te bevelen. Met 33-28 wordt de lange vleugel eigenlijk in zijn ontwikkeling belemmerd. Daarentegen wordt met 33-28 een ontwikkeling van den korten vleugel voorbereid (immers, men vult met den korten vleugel aan), die niet zoo dringend is. Met 32-28 echter wordt al direct een stuk van den langen vleugel in het spel gebracht, terwijl de korte nog intact blijft.

Thans het practisch gevolg: Er ontstond een spel, dat technisch niet volmaakter kon worden. Er ontstonden standen, die „artistiek weldadig” aandeden, in tegenstelling met de vaak „lompe en robuste” standen uit de klassieke partij. Deze Hollandsche opening was en is, zooals reeds gezegd, rijk aan varianten, grootsch aan standenschoonheid. De flankspelpartij kent dit alles niet. Hier heerscht het zuiver mechanisme; vele ruilen, in het genre gedwongen, werken vereenvoudiging in de hand.

Het flankspel beoogt volgens de huidige opvatting een flankaanval op een vijandelijken vleugel. Doel is zoo weinig mogelijk, echter juist voldoende stukken ter verdediging te behouden. Plaatsen we naast elkaar een klassieken stand en een flankspelpositie:

DIAGRAM Nr. 10

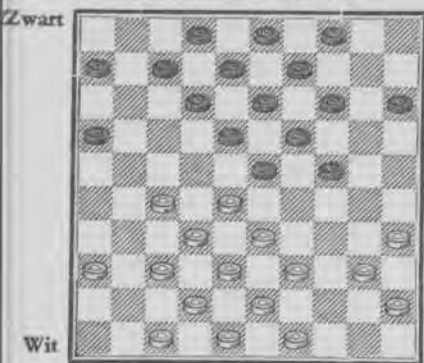
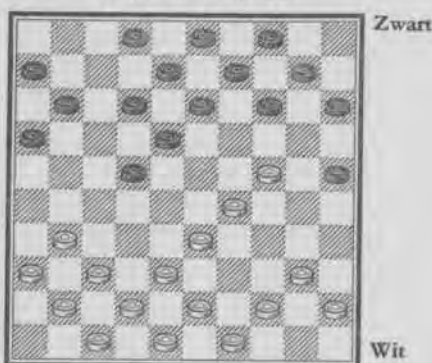

DIAGRAM Nr. 11

dan ziet men duidelijk het verschil. Het merkwaardige is ook, dat in de flankpartij „de kroonschijf” (voor wit schijf 48, voor zwart schijf 3) weinig beteekenis heeft in het algemeen. In de meeste klassieke standen is het ontbreken van de kroonschijf verderfelijk. Stel, dat in een Hollandschen stand als bovenstaanden wit de kroonschijf niet meer had: de geheele witte lange vleugel zou zijn „platgeslagen”. Bij een eventueel zwart stuk op 26 is 37-31, om den linkervleugel te ontwikkelen, niet meer mogelijk. In de flankspelpartij echter zou de kroonschijf best gemist kunnen worden door een aanval op den vijandelijken linkervleugel. De kroonschijf is het stuk, dat, in geval van gevaar aan één der beide vleugels deze kan bereiken, hetgeen van andere schijven van den damlijn niet gezegd kan worden. Schijf 46 b.v. kan niet dienen om een zwakte van den korten vleugel aan te vullen. Het is dan ook te raden, de kroonschijf niet te snel op te spelen. Voor de flankspelpartij is schijf 47, voor zwart ruit 4 van groot belang. De bezetting, van deze ruit vormt de basis van een goede verdediging. Bij de flankspelpartij kenmerkt zich:

1°. een bezetten van de velden 29 door wit; 22 voor zwart. Als aanvalsbasis wordt de vaak strategisch sterke ruit 24 bezet, door zwart 27. De centrumruiten spelen pas in het afspel meest hun rol.

2°. een flankaanval op den langen vleugel, met een

solide verdediging van den eigen langen vleugel.

Een prachtverdediging is b.v. het blok 47-48-42-37-38 voor wit. Hierbij kan de kroonschijf zelfs gerust den anderen kant worden uitgestuurd. De flankspelpartij wordt meest eerst in het vergevorderd middenspel interessant.

De oorspronkelijke idee van de flankspelpartij, zooals die door Fabre in toepassing werd gebracht, heeft verwarring gesticht. In den dammersmond ging men onder „de flankspelpartij” verstaan: een aanval op een vijandelijke vleugel, terwijl Fabre in wezen bedoelde: omsingeling van de vijandelijke stelling op het centrum, met het doel, tempi te winnen. Slechts door weinigen wordt de benaming flankspelpartij juist begrepen; het oorspronkelijke karakter is nog steeds als bovenvermeld, terwijl met het populaire denkbeeld, een aanval op een der flanken, de naam flankspel in verkeerde banen wordt geleid, daar bij het laatstgenoemde het doel: tempi winnen, is verdwenen.

Eenige speelwijzen:

1. 32-28, 18-23; 2. 33-29, 23 \times 32; 3. 37 \times 28. Zwart mag nu niet 12-18 spelen, wegens 28-23 zw. 19 \times 28, wit 29-24, zw. 20 \times 29, wit 34 \times 21, zw. 16 \times 27, wit 31 \times 33.

De zet 12-18 ligt anders wel in den lijn van het spel. Zwart kan inplaats daarvan ook 16-21 spelen. Wit mag dan niet 39-33, wegens zwart 21-27, wit 31 \times 22, zw. 19-23 en wint steeds een schijf (ook weer het „Haarlemmer” zetje).

De veel gebruikelijke variant is, zooals te voren aangegeven, 19-24 enz. Vos, kampioen van Nederland 1930, behandelt het volgende zeer origineel 3... 20-25! een zeer sterk randstuk, mits men aan den langen vleugel niet veel meer speelt. Wit wordt bij gebrek aan tempi vaak gedwongen, den stand eindelijk te verbreken, en via 29, ruit 24 te bezetten. Dit is zooals reeds vermeld, een strategische ruit. Het stuk, dat er wordt geplaatst, kan een sterke positie innemen; echter kan de tegenstander ook door een omsingelingstactiek het trachten aan te vallen.

Bij de verder behandelde openingszetten 34-29 en 33-29 treden de kenmerkende eigenschappen van de 32-28 opening sterk naar voren, zoodat, voor zoover wij de hoofdvarianten van de 32-28 opening behandelen, deze over-

eenkomen met die van de 34-29 of 33-29 opening.

Op. 1 32-28 is ook 17-21 voor zwart een goed en veel gespeeld antwoord. Op wit 31-26 speelt zwart b.v. 19-23, waarna, na beide ruilen, een goede ontwikkeling is gewaarborgd.

Na 1. 32-28 en 18-23 mag wit niet met 37-32 sluiten, daar dan ook weet het „Haarlemmer” zetje volgt met:

2., 23-29; 3. 34 × 23, 17-22; 4. 28 × 17, 19 × 26!

Op. 1. 32-28, 20-25 kan men iets soortgelijks krijgen als de variant, door Vos vaak origineel behandeld; doch alleen indien wit 34-29 speelt. Door Keller wordt het systeem 1. 32-28, 20-25 zeer fraai behandeld. Men mag voor zwart dan niet het centrum bezetten, daar dan de meergenoemde naedeelen kunnen ontstaan.

Eenige manieren, om de flankspelpartij te ontwikkelen zijn:

1. 32-28, 18-23; 2. 33-29, 23 × 32; 3. 37 × 28, 19-24; 4. 39-33, 14-19; 5. 41-37, 20-25; 6. 29 × 20, 25 × 14; 7. 44-39, 12-18; 8. 46-41, 7-12; 9. 50-44, 19-23; 10. 28 × 19, 14 × 23; 11. 37-32, 10-14; 12. 41-37, 5-10; 13. 34-29, 23 × 34; 14. 40 × 29, enz.

1. 32-28, 18-23; 2. 34-29, 23 × 34 (beter dan naar 32 slaan, daar zwart hiermede wit's langen vleugel zou ontwikkelen) 3. 40 × 29, 12-18; 4. 44-40, 7-12; 5. 37-32, 1-7; 6. 41-37, 19-24 (leidt zijn stuk van het centrum af, doch slechts tijdelijk) 7. 50-44, 17-22 (niet direct 14-19, wegens 28-22) 8. 28 × 17, 11 × 22; 9. 32-27 (zie opm. bij zwart's 6den zet), 14-19; 10. 46-41, 20-25; 11. 29 × 20, 25 × 14. Wit houdt nu de keus om hetzelfde te spelen wat zwart deed, n.l. 37-32 en daarna achterwaarts afruilen met 31-26, of om te trachten, de stelling te handhaven. Men noemt de stelling, die wit inneemt met zijn schijven 36, 31 en 27 ten opzichte van de zwarte stukken 16, 18 en 22 de halve hekstelling. In het wereldkampioenschap 1928 kwam deze stelling veel voor. Men liet den tegenstander dan eerst met stukken van zijn korten vleugel schijf 27 (voor wit) aanvallen, verbrak dan plotseling met 31-26 de stelling, en wanneer zwart zoo onvoorzichtig geweest was, den korten vleugel te veel uit te putten, dan kreeg wit perspectieven voor een goeden aanval.

1. 32-28, 17-21; 2. 31-26, 19-23; 3. 28 × 19, 14 × 23; 4. 26 × 17, 12 × 21 (op 11 × 22 kan wit 37-32 spelen, dreigende om met 33-28 het zwarte centrum te verbrokkelen. Om dit te verhinderen kan zwart 22-27, wit 32 × 21, zw. 16 × 27 spelen, waarmede hij echter op 27 een stuk plaatst, waaraan hij zijn volle aandacht moet schenken). 5. 37-32, 10-14; 6. 34-30, 7-12; (niet 20-25, wegens 33-28); 7. 30-25, 14-19; 8. 25 × 14, 19 × 10 (om tempi te winnen, hetgeen bij de flankspelpartij domineert); 9. 33-28, 9-14; 10. 28 × 19, 14 × 23.

VI. HET SAMENGAAN VAN FLANKSPEL EN KLASSIEK SPEL.

Zooals we reeds schreven is het streven der laatste jaren, om een partij met een flankspelopening aan te vangen, tot een mooie ontwikkeling van den langen vleugel te geraken en daarna de partij in klassieke banen te leiden. Wat men in de Hollandsche partij met moeite bereikte, kon men toch gemakkelijker volvoeren door een flankspel opbouw? Het kan dan gaan als volgt:

1. 32-28, 18-23; 2. 33-29, 23 × 32; 3. 37 × 28, 19-24; 4. 39-33, 14-19; 5. 41-37, 20-25; 6. 29 × 20, 25 × 14; 7. 37-32, 19-23; 8. 28 × 19, 14 × 23; 9. 33-28, 13-19; 10. 46-41, 10-14; 11. 41-37, 8-13; 12. 44-39, 15-20; 13. 34-30, 20-24; 14. 50-44, 12-18; 15. 39-33, 7-12; 16. 31-27, 2-8.

Men ziet, dat in de huidige positie van flankspel geen sprake meer in. Het ontstane spel wordt interessanter dan het gewone flankspel.

Een andere variant, om tot klassiek spel te geraken:

1. 32-28, 17-21; 2. 31-26, 19-23; 3. 28 × 19, 14 × 23; 4. 26 × 17, 12 × 21; 5. 37-32, 10-14; 6. 41-37, 14-19; 7. 36-31, 21-26; 8. 31-27, 5-10; 9. 33-28, 10-14.
en een Hollandsche stand is verkregen.

VII. DE 34-30 OPENING (FRANSCHES OPENING).

De studie van deze opening verheugt zich den laatsten tijd in een groote belangstelling. Niet, omdat men tegen-

woordig eerst is overgegaan tot de beoefening ervan, maar om de moderne speelwijze.

De Haas en Battefeld geven aan:

1. 34-30, 17-21; 2. 30-25, 21-26; 3. 31-27, 20-24; 4. 33-28, 18-23; 5. 39-33, 12-18; 6. 37-31, 26 × 37; 7. 42 × 31, 14-20; 8. 25 × 14, 9 × 20; 9. 44-39, 7-12; 10. 47-42, 4-9; 11. 41-37, 10-14. Practisch verviel men in een variant van de Nederlandsche partij.

Deze opening is ook goed speelbaar.

In 1912 speelde men de eerste zetten als volgt:

1. 34-30, 20-25! Zwart neemt nu een randschijf, die echter door wit, wil hij zich niet door 39-34 of 40-34 laten opsluiten moet worden geruild. Zwart heeft hiermede een stuk van zijn langen vleugel opgelost. Als tweeden zet voor wit speelde men: 2. 32-28! 25 × 34; 3. 39 × 30. Zwart heeft nu een weinig voordeel b.v. door 15-20. Wit 4. 30-25 (anders lost zwart weer met 20-25 een stuk op) zwart 4. 19-23; 5. 28 × 19, 14 × 23; 6. 25 × 14, 10 × 19 en zwart staat prachtig. Reeds na eenige zetten is zijn lange vleugel ontwikkeld.

Na 3. 39 × 30 is ook 18-23 goed, terwijl ook 3. 18-22, hetgeen de Haas in het spel bracht, mogelijk is, en verder: 3. (18-22); 4. 37-32 (alleen hoofdvarianten) 12-18; 5. 44-39, 7-12; 6. 41-37, 1-7; 7. 50-44, 14-20; 8. 46-41, 10-14; 9. 30-25, 4-10; 10. 40-34, 19-23; 11. 28 × 19, 14 × 23; 12. 25 × 14, 10 × 19; 13. 44-40; 22-27, 14. 31 × 22, 18 × 27; 15. 32 × 21, 16 × 27; met goed spel.

Er valt echter aan deze variant ook veel te tornen, zooals dit met varianten altijd het geval is.

De voortzetting: 1. 34-30, 20-25; 2. 32-28 werd jarenlang, ook nu nog zeer veel gespeeld; geleidelijk krijgt men er voor beide partijen een goede ontwikkeling mede.

Echter, zooals reeds gezegd, de 34-30 opening bracht onlangs vele pennen in beweging. Reeds Damme voelde voor eenige jaren voor het volgende: 1. 34-30, 20-25; 2. 30-24, 19 × 30; 3. 35 × 24. Hier zweeg de theorie. Was het plaatsen van dit stuk op 24 niet te vroeg en te risquant, en kon bij een goeden aanval wit het stuk handhaven?

In „Het Damspel”, het officieel orgaan van den Nederlandschen Dambond, wijdde de heer Polman, analyse-redacteur, eenige studies aan bovenvermelde variant, die veel

commentaar tot gevolg hadden. Wij geven slechts de strooming aan, die bestaat, en nog steeds nieuwe studies worden gepubliceerd. In ieder geval is de studie van dit systeem een bewijs, hoe veel terrein er nog braak ligt.

Op 1. 34-30 heeft zwart ook goede antwoorden in 19-23, 17-21, 18-23; met 16-21 zou zwart zich laten opsluiten aan den korten vleugel, een opsluiting, die zwart niet gemakkelijk zou kunnen verlaten, waar wit het centrum niet heeft bezet. 17-22 is niet slecht, wordt echter weinig gespeeld. De Haas geeft aan, dat hiermede de mogelijkheid werd geschapen voor wit, om de hekstelling te nemen, b.v. door 31-26, 11-17, 37-31, 7-12, 32-27, met volgens de Haas, nadeel. Voor de hekstellingen zie de 34-29 opening.

Een variant volgens het nieuwe systeem geeft o.a. het volgende aan (partij Vos—Sluiter uit het kampioenschap van Nederland 1930); Sluiter wit; Vos zwart.

1. 34-30, 20-25; 2. 30-24, 19 × 30; 3. 35-24, 18-23; 4. 40-34! 12-18; 5. 32-28, 23 × 32; 6. 37 × 28, 7-12; 7. 44-40, 1-7; 8. 41-37, 17-21; 9. 50-44, (31-26 is verhinderd, wegens zwart 14-20 enz.) 21-26; 10. 40-35, 11-17; 11. 34-30, 25 × 34; 12. 39 × 30, 14-20; 13. 44-39, 20 × 29; 14. 33 × 24, 10-14; 15. 39-33, 14-20; 16. 37-32, 26 × 37; 17. 32 × 41, 20 × 29; 18. 33 × 24, 18-22; 19. 38-33, 22-27; 20. 41-37, 17-21; 21. 42-38 (op zwart 27-32 en 21 × 23 wint wit zijn schijf terug met 24-20), hetgeen in de partij volgde.

De volgende spelgang is ook interessant:

1. 34-30, 20-25; 2. 40-34 (minder goed) 15-20; 3. 33-28, 17-21! Wit mag nu niet 39-33 spelen, daar zwart dan laat volgen; 4. . . . , 21-27!! wit slaat ad libitum, en zwart dreigt steeds met 27-32 en 19-24, waartegen wit niets heeft. Wit moet dus na 4. 39-33? steeds een schijf verliezen.

Men spele eens als volgt:

1. 34-30, 20-25; 2. 40-34, 15-20; 3. 33-28, 20-24; 4. 39-33, 18-23 (beter is het wachten met het bezetten van deze ruif, waarmee zwart zijn tegenstander niet uit de opsluiting had behoeven te laten gaan); 5. 34-29, 25 × 34 (met het randstuk!) 6. 29 × 40, 12-18; 7. 44-39, 7-12; 8. 40-34, 10-15; 9. 34-30, 17-21; 10. 31-26, 1-7; 11. 26 × 17, 12 × 21; 12. 36-31,

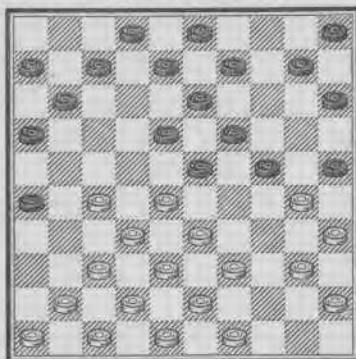
21-26; 13. 50-44, 4-10; 14. 31-27, 14-20; 15. 44-40, 20-25?

Wit behaalt nu een dam met:

16. 28-22, 25 × 34; 17. 40 × 20, 15 × 24; 18. 35-30,
24 × 35; 19. 33-29, 23 × 34; 20. 39 × 30, 35 × 24; 21. 27-21,
26 × 28 (meerslag); 22. 32 × 1.

DIAGRAM Nr. 12

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart: 2 - 3 - 5/11 -
13 - 15 - 16 - 18 -
19 - 23/26.

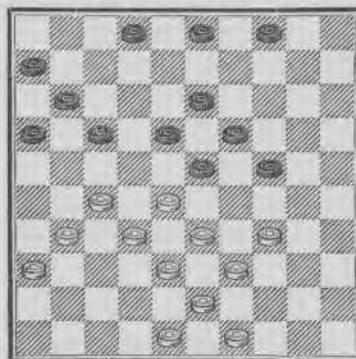
Wit: 27 - 28 - 30 -
32 - 33 - 35 -
37/43 - 45/49.

In dit geval kan zwart de dam afnemen voor een gelijk aantal stukken. Zwart speelt na 32 × 1, 10-15, dreigt daarmee 19-23 en 15 × 24 te spelen, met gelijk aantal stukken. Op wit 1-34 of 1-40 volgt 24-29.

Dit type-damzetje wordt wel „het Rotterdammetje” genoemd.

DIAGRAM Nr. 13

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart: 2/4 - 6 - 11 -
13 - 16/19 - 23 - 24.

Wit: 27 - 28 -
31/34 - 36 - 38 - 39 -
43 - 48 - 49.

Ten slotte nog even een voorbeeld van een stand, waarin het bezetten èn van veld 22 èn 24 funest is.

Indien zwart in de positie van diagram 13.

1. 17 - 22?

2. 28×17 11 \times 22

speelt, daarmede tegelijkertijd de velden 22 en 24 bezettende, dan verliest hij als volgt:

3. 48-42

Zwart mag nu niet 6-11 spelen; wit laat dan volgen 31-26 en 36×27 , dreigende 32-28 en 26×6 . Op 11-17 volgt dan 34-30 (24×35), 33-29 (23×34), 39×30 (35×24) 27-21, 16×27 , 32×14 met stukwinst.

3. b.v. 2-7

4. 49-44 7-11

5. 33-28 22 \times 33

6. 38×20 wint een schijf.

Speelt zwart 4-10 en 10-15 als 3de en 4de zet, dan volgt stukverlies met 33-29.

Vanzelfsprekend is het bezetten van beide velden niet altijd onjuist. Om het gevaar, dat kan ontstaan, aan te toonen, gaven wij het bovenstaande.

Wij gaven hier een analyse van een middenspelstand, hoewel wij nog de openingen bestudeeren. De analyse is echter als voorbeeld bedoeld, heeft met de 34-30 opening weinig uitstaande.

Wij willen, wat de 34-30 opening betreft, hiermede volstaan. Als geheel is de opening goed speelbaar. Men meene niet dat met het aangeven van een zettenreeks de bedoeling is: aldus móet die opening gespeeld worden. Afwijkingen zijn juist in het damspel heel goed mogelijk, dank zij den enormen variantenrijkdom van het spel. Wij wilden echter toch eenige zettenreeksen aangeven, om te toonen, welk soort spel op wedstrijden wordt gespeeld.

VIII. ANDERE OPENINGEN.

a. 34-29 opening.

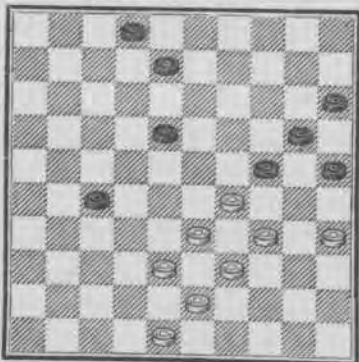
Deze opening werd vroeger veel als volgt gespeeld: 1. 34-29, 20-25; 2. 40-34, 14-20; 3. 45-40, 19-24. De dan ont-

stane stelling wordt de hekstelling genoemd. Zwart houdt met zijn 4 stukken 15-20-24-25 den witten korten vleugel vast. De practijk wees later uit, dat dit in het geheel geen voordeel was voor zwart. De stukken 5 en 10 bleven immers eveneens voor zwart in ontwikkeling achter en zoolang deze niet opgelost zijn, is het voordeel slechts schijn. Wit behoeft in deze variant de stelling in het geheel niet te verlaten. Zwart houdt den korten vleugel vast, daar 35-30 niet gaat, evenmin 34-30, terwijl op 29-23 en 34 × 23 zwart 24-30 speelt, met schijfwinst.

De „klassieken” waren van meening, dat de hekstelling zeer voordeelig was. Zij meenden, dat men den volgenden stand kon bereiken:

DIAGRAM Nr. 14

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : 2 - 8 - 15 -
18 - 20 - 24 - 25 -
27.

Wit : 29 - 33/35 -
38 - 39 - 43 - 48.

en wit aan zet staat verloren, daar 48-43 niet gaat wegens 18-23, 29 × 18, zw. 27-32, wit 38 × 27 en zwart 24-30 met dam. Zeer juist. Hoe echter een zoodanige stelling, waarbij zwart's schijven 5 en 10 opgelost zijn, te bereiken? De practijk wees uit, dat dit onmogelijk was. Alleen indien men in het middenspel plotseling een hekstelling kan formeeren (waarbij het mogelijk is, dat de lange vleugel is ontwikkeld) kan deze gunstige resultaten opleveren.

Dat de hekstelling-posities combinatierijk zijn is haast spreekwoordelijk geworden.

Eenige speelwijzen:

1. 34-29, 20-25; 2. 40-34, 15-20; 3. 45-40, 10-15; 4. 50-45,

19-24; 5. 32-28, 17-21; 6. 31-26, 5-10; 7. 26 × 17, 12 × 21;
8. 36-31, 7-12; 9. 31-26, 1-7; 10. 26 × 17, 12 × 21?; 11.
35-30, 24 × 35; 12. 29-24, 20 × 29; 13. 34 × 1.

I. 34-29, 20-25; 2. 40-34, 14-20; 3. 44-40, 19-24; 4. 50-44,
10-14; 5. 32-28, 17-21; 6. 28-22, 18 × 27; 7. 31 × 22, 12-18;
8. 37-31, 18 × 27; 9. 31 × 22, 8-12?; 10. 34-30, 25 × 23,
11. 33-29 ad lib.; 12. 39 × 26!

I. 34-29, 20-25; 2. 39-34, 15-20; 3. 44-39, 19-24; 4. 32-28,
10-15; 5. 50-44, 5-10; 6. 38-32?, 24-30; 7. 35 × 24, 13-19;
8. 29 × 18, 20 × 27; 9. 31 × 22, 12 × 32 met stukverlies
voor wit („Haarlemmer” zetje).

Eenige manieren, hoe de stelling te verbreken:

I. 34-29, 20-25; 2. 40-34, 14-20; 3. 45-40, 19-24; 4. 32-28,
10-14; 5. 50-45, 17-21; 6. 37-32, 21-26; 7. 41-37, 11-17;
8. 34-30, 25 × 23; 9. 28 × 30.

I. 34-29, 20-25; 2. 40-34, 14-20; 3. 44-40, 19-24; 4. 50-44,
10-14; 5. 32-28, 17-22; 6. 28 × 17, 12 × 21; 7. 34-30, 25 × 23;
8. 31-27, 21 × 32; 9. 37 × 30.

Slaat zwart als 6de zet met 11 × 22, dan volgt 38-32;
wit dreigt dan met 33-28 steeds de stelling te verbreken.
Op 22-27 (na 11 × 22 en 38-32) volgt 32 × 21, 16 × 27,
31 × 22, 18 × 29, 42-38! en bij den volgenden zet 38-32,
27 × 38, 33 × 42, 24 × 33 en 39 × 28 en wit is uit de stel-
ling. Zwart heeft een randstuk behouden op 25.

Voor wit bestaat de hekstelling natuurlijk uit de schij-
ven 36-31-26 en 27, ten opzichte van zwart's korten vleu-
gel. Wat wij schreven voor zwart geldt natuurlijk ook
voor wit.

Voor de partij, die de hekstelling neemt, geldt in het
bijzonder:

1°. De stukken aan den langen vleugel in het spel te
brengen en naar rechts te richten, opdat men met zoo
weinig mogelijk stukken de stelling kan handhaven. (Ook
de schijven 42 en 47, resp. 4 en 9).

2°. Den tegenstander absoluut de bezetting van het
centrum betwisten.

Dit laatste heeft veel tot gevolg, dat men den tegenstander niet met 32-27 (19-24 voor zwart) in de stelling neemt, maar met 32-28 het vijandelijke centrumstuk verijdert, en dan met 38 × 27 (resp. 13 × 24) slaat. Dit is ook van belang, om 1°. in toepassing te brengen: Immers, na den slag met 38 × 27 (13 × 24), kan men de stukken 42 en 47 (4 en 9) naar den rechtervleugel dirigeren.

De moderne behandeling van de 34-29 opening komt, zooals reeds eerder geschreven, overeen met die van de 32-28 opening, waarnaar wij gevoelig verwijzen.

b. De 33-29 opening

geeft tot dezelfde opmerking aanleiding. Wel is waarkenmerkt zich bij de 33-29 opening een speciaal spelgenre, maar in verband met de beknoptheid willen wij in dit werkje volstaan met een al beknopte behandeling van de openingen 33-28, 32-28 en 34-30.

c. De 31-26 opening.

Juist vele beginners hebben de gewoonte, om met een stuk aan den rand te openen, waar zij in de meening verkeeren, dat een stuk aan den rand niet door den tegenstander kan aangevallen worden.

Dit is nu wel waar, maar we wezen er al eerder op, dat de combinatiemogelijkheid van den tegenstander bij verkeerde toepassing werkelijkheid wordt. Tevens heeft een randstuk het nadeel, dat het slechts één kant uit kan gaan.

Speelt men de 31-26 opening, dan moet men niet het centrum bezetten. Men brengt zijn schijven op met b.v. (alleen zetten van wit) 36-31, 41-36, 46-41, 31-27, 37-31, 41-37, enz. . . . en wacht de gelegenheid af, dat de tegenstander tempo-gebrek krijgt. De heer Damme maakte vele leerrijke studies in de 31-26 opening.

d. De 31-27 opening (Poolsche opening).

Als beste antwoord op dezen zet heeft zwart 17-21; ook 19-23 is juist. Speelt wit na 17-21, als 2de zet 33-28, dan kan ook 19-23 en 14 × 23 sterk volgen. Zwart oefent al eenigszins druk uit op wit's langen vleugel.

Vaak komt deze opening op hetzelfde neer als die der gewone klassieke partij; alleen een verwisseling van zetten vindt dan plaats. Bij goede behandeling behoeft de 31-27 opening geen noemenswaard nadeel op te leveren, hoewel er altijd een voor wit eenigszins gedrongen spel ontstaat.

e. De 35-30 opening.

Deze wordt als volgt gespeeld: 1. 35-30, 20-25; 2. 40-35, 15-20; 3. 44-40, 10-15; 4. 50-44, 20-24. Wit staat opgesloten aan den korten vleugel. Deze opsluiting is meest van zeer ernstigen aard en faalt absoluut bij minder dan oersterke behandeling. Juist beginners hebben de eigenschap, de neiging, zich te laten opsluiten, geen weerstand te kunnen bieden. Natuurlijk wordt de opsluiting meest glad verkeerd behandeld. Is men opgesloten, dan bezette men als opgesloten partij niet het centrum, doch tracht de opsluiting tot een aanval te doen worden. (Zie variant de Haas).

Eenige mogelijkheden: 1. 33-28, 16-21; 2. 31-26, 11-16; 3. 39-33, 7-11; 4. 36-31?, 18-22!! Zwart dreigt thans 21-27, maar ook het „Haarlemmer” zetje, met 22-27, wit 31 × 22 en 19-23.

Om dit te ontgaan heeft wit slechts: 5. 31-27, 22 × 31; 6. 41-36, 21-27! 7. 32 × 21, 16 × 27. Zwart dreigt nu met 27-32 zijn stukwinst te behouden. Wie heeft slechts 8. 37-32 om dit te verhinderen, maar nu volgt 8., 31-37!! 9. 42 × 22, 19-23; 10. 28 × 19, 17 × 30; 11. 35 × 24, 20 × 29, met schijfwinst.

1. 35-30, 20-25; 2. 40-35, 15-20; 3. 45-40, 20-24; 4. 50-45, 18-23; 5. 33-28, 10-15; 6. 31-27, 15-20; 7. 39-33? 23-29; 8. 34 × 23, 25 × 34; 9. 40 × 29, 17-22 met steeds dam.

1. 33-28, 16-21; 2. 31-26, 11-16; 3. 39-33, 7-11; 4. 37-31, 1-7; 5. 41-37, 18-23; 6. 31-27, 20-24; 7. 44-39, 14-20; 8. 34-30, 12-18; 9. 50-44, 20-25? 10. 46-41, 25 × 34; 11. 40 × 20, 15 × 24; 12. 35-30, 24 × 35; 12. 33-29, 23 × 34; 14. 39 × 30, 35 × 24; 15. 28-22 met dam. Wij bepalen ons tot deze theoretisch bekende slagwendingen. In het middenspel geven wij nog eenige standen.

Wij zijn nu aan het eind gekomen van de behandeling der openingen; gaan nu over tot die van het middenspel. Wij willen, na te volstaan met de gemaakte opmerkingen, nog slechts dit naar voren brengen: vaak hebben wij de allereenvoudigste zetten aangegeven, hoewel deze zeer bekend zijn. Wij deden dit, omdat dit werkje bijna uitsluitend voor den beginnenden huisdammer bestemd is, waarbij wij diens kennis als nihil veronderstelden. Men meene niet, dat men met de kennis van het vorenstaande en hetgeen nog volgt, voor goed kan volstaan. De bedoeling is, dat de leek aangemoedigd wordt tot diepere bestudeering, nadat de basis hiertoe gelegd is.

Ook bij het middenspel en eindspel zullen wij het allereenvoudigste aangeven, in verschil met andere werkjes voor beginners, die meest reeds met een te moeilijke stof aanvangen.

IX. HET MIDDENSPEL.

Als direct vervolg op het openingsspel nemen de standen, voortvloeiende uit Hollandsche opening, Raphaël-opening enz. het karakter aan van wat men het „middenspel” noemt. Dit vangt aan in een positie van ieder gemiddeld 16 stukken, eindigt ongeveer met een stand van elk 8 stukken.

Het middenspel „draagt” de partij. Komt bij de opening meest de theorie in toepassing, het middenspel vergt naast de kennis het vernuft. Openingsvarianten kan men door veelvuldig toepassen aanleeren. het middenspel kent feitelijk geen theorie. Eigen initiatief, maar vooral routine doet hier alles. Niettemin valt voor den beginner toch veel kennis „op te doen”. Wij stellen ons ten doel, een deel van die kennis bij te brengen:

a. door verschillende middenspelstanden, die ieder een systeem op zichzelf zijn en ieder apart een grondige bestudeering verlangen, te toonen.

b. Door eenige middenspelstanden aan een nadere analyse te onderwerpen.

a. Wij beginnen met het eenvoudigste:

In den stand:

Zwart: 3-7-9-12-13-16-17-19-23-25-26

Wit: 27-32/35-37-38-40-43-45-48

heeft zwart slechts 2 zetten, n.l. 17-21 of 3-8; want:

op 7-11 of 9-14 volgt 34-30;

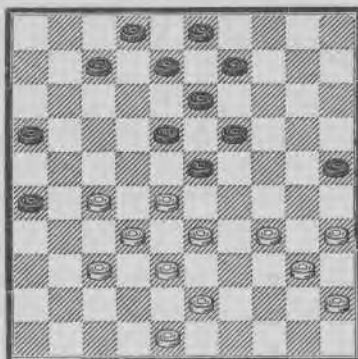
op 12-18 volgt 27-21, met dam;

op 19-24 volgt 34-30 en 40 × 20, terwijl

op 13-18 volgt 27-22 zwart 17 × 30 (meerslag!) en wit 35 × 4, Vernietigender is op 13-18 37-31, zwart 26 × 30, wit 35 × 2.

DIAGRAM Nr. 15

Zwart

Stand in cijfers:

Zwart: 2-3-7/9-
13-16-18-19-
23-25-26.

Wit: 27-28-
32/35-37-38-
40-43-45-48.

Wit

In deze positie behaalt wit een dam met:

1. 34-30, 25 × 34;
2. 40 × 29, 23 × 34;
3. 28-23, 19 × 39;
4. 38-33, 39 × 28 en 5. 32 × 1!

Wit haalt in den stand:

Zwart: 1-3-4-8-9-12-16-19-26

Wit: 27-28-33-37/39-43-44-48

dam door:

1. 37-31, 26 × 37;
2. 27-21, 16 × 27;
3. 28-22, 27 × 18;
4. 38-32, 37 × 28;
5. 33 × 2.

Dit zetje wordt, naar den auteur, het „zetje van Weiss” genoemd.

Men lette ook op het volgende:

Zwart: 1-3-6-8/10-13-14-16/19-23-24-26

Wit: 25-27-28-32-33-35-37/39-43/48

Wit behaalt hier dam door:

1. 35-30, 24 × 35;	4. 39 × 30 ad lib.
2. 25-20, 14 × 25;	5. 27-21, 16 × 27;
3. 33-29, 23 × 34;	6. 32 × 5!

Merk op, dat wit hier ook kon spelen: 1. 27-21, 32 × 12 (zw. 23 × 41) 12 × 23, 46 × 37 met stukwinst (schijf 28); tevens 35-30, 25-20, 27-21 enz.

DIAGRAM Nr. 16

Wit wint door: 1. 34-29. Slaat zwart nu 24 × 33, dan volgt wit 38 × 9. Op 23 × 34 volgt:

2. 40 × 20,	15 × 24;
3. 35 - 30,	24 × 35;
4. 44 - 40,	35 × 44;
5. 43 - 39,	44 × 33;
6. 28 × 39,	17 × 28;
7. 32 × 5!	

Zwart: 6-10-11-13-14-16-17-19/21-23

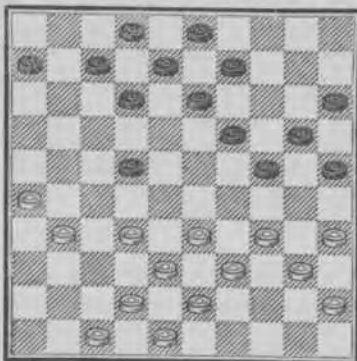
Wit: 25/28-31-32-35-37-38-43-48

Wit wint door: 1. 28-22, 17 × 28; 2. 26 × 17, 11 × 22; 3. 27 × 9, 14 × 3; 4. 25 × 5.

Uit het kampioenschap van Nederland 1930.

DIAGRAM Nr. 17

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : (D. H.

Möllenkamp) :

2 - 3 - 6/9 - 12 -

13 - 15 - 19 - 20 -

22 - 24 - 25.

Wit : (Ph. de

Schaap) 26 -

31/35 - 38/40 -

42 - 43 - 45 -

47 - 48.

Op wit 47-41?, waartoe zwart wit verlokte, zou gevolgd zijn:

1. 24-29!

4. 33 × 22; 25 - 30;

2. 34 × 14, 13-19;

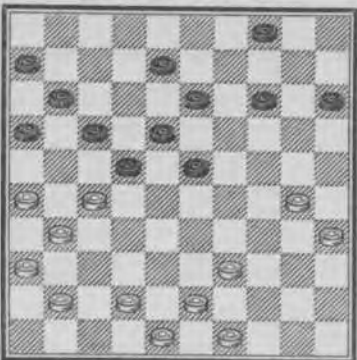
5. 35 × 24; 20 × 47!

3. 14 × 23, 22-28;

Eenige hekstelling-posities.

DIAGRAM Nr. 18

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : 4 - 6 - 8 -

11 - 13/18 - 22 - 23.

Wit : 26 - 27 - 30 -

31 - 35 - 36 - 39 -

41/43 - 48 - 49.

Wit speelt 30-24 en op 14-20, wit 42-38, zwart 20 × 29, wit 27-21, 16 × 27, 38-33, 29 × 38, wit 43 × 3.

In de positie:

Zwart: 3-4-8-9-12/18-20-24-25;

Wit: 27-29-31-33/35-38-40/43-45-47-48, mag wit niet 31-26 spelen, wegens:

Zwart 17-21, 12 × 32, 24-30, 18-23 en 20 × 49.

Merk op, dat op 38-32 zwart 25-30, 34 × 25, 14-19, 25 × 23, 17-21, 29 × 20, 18 × 49 kan spelen, welke dam echter met b.v. 31-26 15 × 24, 26 × 17, 12 × 21, 48-43, 49 × 38, 42 × 33 wordt afgenomen, met gelijk aantal stukken en stand.

In den stand:

Zwart: 2-3-5-6-8-11/13-15/17-19-20-24-25,

Wit: 22-28-29-33/40-43-45-48-49 mag zwart niet 5-10 spelen, daar dan volgt:

28-23, 19 × 28 (A); 3. 38-32, 17 × 28;

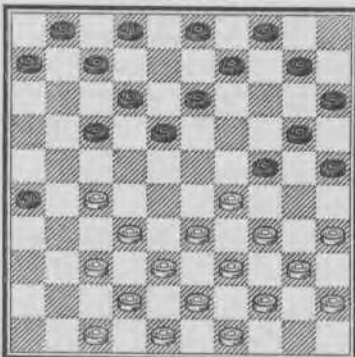
2. 29-23, 28 × 19; 4. 32 × 5!

(A.) Op 17 × 28 direct volgt 23 × 5.

Tot slot van hekstellingsslagzetten het volgende:

DIAGRAM Nr. 19

Zwart

Wit

Stand in cijfers:

Zwart: 1/4-6-7-
9-10-12-13-
15-17-18-20-
24/26.

Wit: 27-29-
32/35-37/40-
42/45-47/49.

Wit aan zet wint hier als volgt:

1. 34 - 30, 25 × 23;

2. 33 - 29, ad lib.

3. 39 × 8, 2 × 13;

4. 37 - 31, 26 × 28;

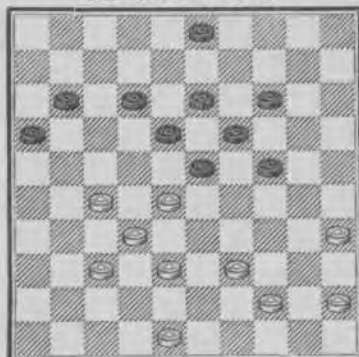
5. 27 - 22, 18 × 27;

6. 38 - 32, ad lib.

7. 42 × 2!

DIAGRAM Nr. 20

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : 3 - 11/14 -
16 - 18 - 19 -
23 - 24.

Wit : 27 - 28 - 32 -
35 - 37/39 - 44 -
45 - 48.

Wit wint met:

1. 27 - 22, 18 × 27; 3. 44 - 40, 16 × 27;
2. 32 × 21, 23 × 34 (meerslag) 4. 40 × 16!

Merk op, dat wit gebruik maakte van het feit, dat zwart met 3. 16 × 27 moest slaan.

Men noemt wit's derden zet 44-40 een vrijen tempozet; zwart is volgens reglement gedwongen, schijf 21 te slaan en wit, nadat hij zwart eerst in dien toestand heeft gebracht, profiteert daarvan, door winnend voordeel te behalen.

Zwart: 3-6-10-11/13-18-19-23-24-26.

Wit: 27-28-32-33-35-37-38-42-43-48-50.

In dezen stand mag zwart niet b.v. 10-14 spelen, wegens wit:

1. 27 - 22, 18 × 27; 4. 42 - 37, 41 × 32;
2. 32 × 21, 23 × 41; 5. 38 × 7.
3. 21 - 17, 11 × 22 A;

Ook 11-17 mocht zwart niet spelen, daar dan zou volgen:

1. 35-30, 24 × 35; 3. 28 - 22, 17 × 28;
2. 33-29, 23 × 34; 4. 32 × 5.

A. op 12 × 21, idem 4. 42-37 enz.

Eenige standen uit korte vleugelopsluitingen.

Zwart: 3-6-7-9-11/14-16-17-19-21-23-24.

Wit: 26/28-32/34-37/40-41-43-45-48.

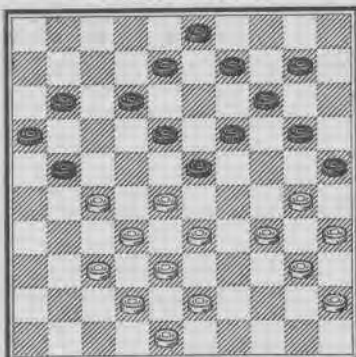
Hier neemt wit een eenvoudigen slagzet op zwart 12-18? met

1. 34 - 29, 23 × 34; 4. 32 × 1, 21 × 32
2. 40 × 20, 14 × 25; 5. 37 × 28.
3. 28 - 22, 17 × 28;

Als tweede voorbeeld van combinatie-mogelijkheid in de opsluitpartij geven wij den nu volgenden stand, die wel geen standaard-systeem bevat, doch demonstreert, hoe fraai de slagwendingen in het damspel kunnen zijn:

DIAGRAM Nr. 21

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : 3 - 8/12 -
14 - 16 - 18/21 -
23 - 25.

Wit : 27 - 28 - 30 -
32/35 - 37 - 38 -
40 - 42 - 43 -
45 - 48.

In dezen stand staat wit goed, ondanks het feit, dat hij is opgesloten. Hij speelt hier:

1. 37-31, dreigende 31-26 te spelen, waarna zwart met 11 - of 12-17 zou moeten sluiten. Zwart zou dan eveneens opgesloten zijn. Om dit te verhinderen kan zwart

1. 21-26 spelen, maar nu wint wit op de volgende fraaie wijze:

2. 30 - 24! 19 × 39 (meerslag).
3. 28 × 19 39 × 37 (zwart mag hier reglementair ook 26 × 28 slaan, maar verliest dan direct door 33 × 24, enz.).
4. 43 - 39! (gebruik maken van den vrijen tempozet.)
4. 14 × 23.
5. 48 - 43 37 × 48.
6. 39 - 34 48 × 30.
7. 35 × 2! 26 × 37.
8. 27 - 21 16 × 27.

9. 2 × 46 en wint. Wit staat n.l. op slag. Zwart is verplicht 23-29 te spelen; wit laat dan 40-34 en 45 × 34 volgen, waarna de zwarte stukken niets meer hebben in te brengen.

Wij sluiten hiermede de enkele voorbeelden van standaard-middenspelstanden af, en gaan over tot:

Middenspelanalyses.

Eenvoudig en theoretisch is het volgende:

Zwart: 3-12-13-15/17-19-20-23-24.

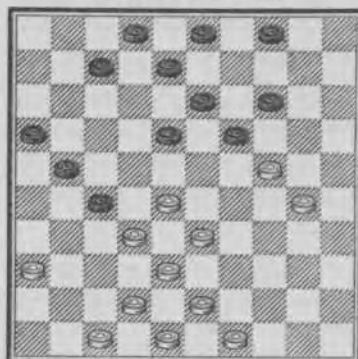
Wit: 26/28-32/35-38-45-48.

Wit wint hier door:

1. 35-30! 24×35 ; een offer dus.
 2. 33-29!! Zwart heeft thans geen goede voortzetting meer, b.v.
 2. $12 - 18$; dan
 3. 27 - 22 18×27 .
 4. 29 \times 9 3×14 .
 5. 32 \times 12 met schijf- en partijwinst.
- Op:
2. $13 - 18$ volgt eenvoudig:
 3. 27 - 22. Op elken anderen 2den zet van zwart slaat wit met 29 \times 7.

DIAGRAM Nr. 22

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : 2 - 3 - 4 -
7 - 8 - 13 - 14 -
16 - 18 - 19 - 21 -
27.

Wit : 24 - 28 - 30 -
32 - 33 - 36 - 38 -
42 - 43 - 47/49.

Deze stand kwam voor in het kampioenschap van Nederland tusschen den heer B. Ris en den auteur.

Wij speelden met wit 49-44, doch op 1. 47-41? was de partij als volgt verloren gegaan:

1. $14 - 20$.
2. 24 \times 15 $19 - 23$.
3. 28 \times 19 13×35 .

Een gewone ruil dus. Maar wat rest wit nu? Zwart

dreigt met 35-40 naar dam te lopen. Indien wit dit wil beletten met:

4. 49 - 44, dan volgt:
 4. 4 - 10!
 5. 15 × 4 21 - 26!
 6. 4 × 31 (meerslag) 26 × 49, met winst.

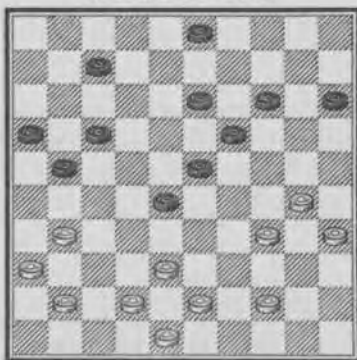
Speelt wit in plaats van 4. 49 - 44, b.v.
 4. 43-39 dan neemt zwart ook de dam, nu met:

4. 4 - 10.
 5. 15 × 4 21 - 26.
 6. 4 × 31 26 × 46.

Wit kan de zwarte dam wel even buiten werking stellen met 42-37, doch dit is slechts tijdelijk; wit's stukken staan ongunstig, en de zwarte stukken zullen de dam vrij maken, hetwelk gemakkelijk tot winst voert.

DIAGRAM Nr. 23

Zwart

Wit

Stand in cijfers:
 Zw.: 3-7-13/17-
 19-21-23-28.

Wit: 30-31-
 34/36-38-
 41/44-48.

In deze positie speelt zwart 21-26. Wit heeft nu de keus tusschen 31-27, 42-37 en 41-37. Beide laatste zijn speelbaar, speelt wit echter na:

1. 21-26.
 2. 31 - 27? dan verliest hij als volgt:
 2. 26-31.

Zwart valt hiermede het witte stuk op 27 aan. Wat moet wit nu weer antwoorden, om stukverlies te ontgaan? Hij heeft de keus tusschen:

3. 27 - 21 of 27 - 22. Op
 A: 3. 27 - 21 volgt 17 × 26
 (niet 16 × 27, anders wint wit met 41-37 zijn stuk weer terug).

4. 36 × 27 28 - 32
 en wint steeds een stuk, want op

5. 27 - 22 volgt 32 - 37.

6. 41 × 32 (gedw.) 23 - 29.

7. 34 × 23 19 × 37.

8. 42 × 31 26 × 37 en wint.

Zwart kan na 5. 27-22 nog vernietigender winnen door:
 14-20; 6. 38 × 27 en 6 13-18; 7. 22 × 24,
 20 × 36.

B. 3. 27 - 22? 23 - 29!!

4. 22 × 2 (a, b.) 29 × 49.

5. 36 × 27 28 - 33.

6. 38 × 29 40 × 25 (6 schijven)

en zwart wint door overgrootte meerderheid van stukken.

a: op 4. 22 × 24 14 - 20.

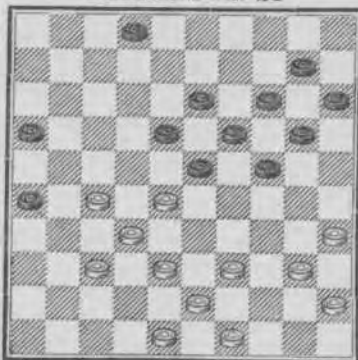
5. 36 × 27 20 × 49.

b: op 4. 34 × 32 17 × 46.

Dit stukje is zeer leerzaam. Het geeft een analysewinst aan, waarvan de grondslag in de gewone partij veel toepassing vindt, n.l. het plaatsen van een schijf tusschen de schijven van den tegenstander, waardoor deze gedwongen wordt tot steeds geforceerde zetten, waarna ten slotte de definitieve winst wordt behaald.

DIAGRAM Nr. 24

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : 2 - 10 -
 13/16 - 18/20 -
 23 - 24 - 26.

Wit : 27 - 28 - 32 -
 35 - 37/40 - 43 -
 45 - 48 - 49.

In dezen stand komt duidelijk uit, hetgeen men in de damwereld met het woord „tempo-nadeel” uitdrukt.

Wit heeft meer opbouwende zetten tot zijn beschikking dan zwart, kan zich derhalve vrijer bewegen. Indien zwart in deze stelling 2-7 (of 2-8 speelt), wint wit als volgt:

1. 39-34, 7-11 (of 7-12; of wel 8-12).

Zwart mag n.l. niet 20-25 spelen, wegens 34-30; terwijl op 24-29 volgt 37-31 enz. met dam.

2. 34-30, 12-17 (11-17); men ziet, of zwart nu 2-7 of 2-8 speelde, op 17 komt hij toch terecht. Andere zetten gaan nog steeds niet; op 24-29 volgt n.l. 30-24, 19 × 30, 28 × 17.

Op 23-29 volgt n i e t: 28-23 enz., daar zwart dan, nadat wit naar ruit 17 heeft geslagen, 29-33 kan spelen. Wit speelt op 23-29 echter 37-31 (26 × 37) 32 × 41, met de doodelijke dreiging 28-23 (op 18-23 volgt 40-34 enz.); op 20-25 wit 41-36 (25 × 34), 27-22 (18 × 27), 38-33 (29 × 38) 40 × 7 wint

3. 49 - 44 (A) 17 - 21 (weer de eenige).

4. 44 - 39 23 - 29 (of ?)

5. 39 - 33 18 - 23.

Zwart mag niet 20-25 spelen, daar dan volgt: wit 28-23, 43 × 12 en 40 × 18.

6. 30 - 25 13 - 18.

7. 40 - 34 29 × 40.

8. 45 × 34 en wint.

Ook goed is:

7. 43 - 39 18 - 22 (gedw.)

8. 28 × 17 21 × 12.

9. 48 - 42 12 - 18 (de eenige).

10. 35 - 30 24 × 44.

11. 33 × 22 44 × 33.

12. 38 × 18 en wint.

De volgende speelwijze in deze diepe studie faalt:

4. 43 - 39 23 - 29

5. 39 - 34 18 - 23 (B).

6. 30 - 25 (C) 13 - 18.

7. 48 - 42 (niet 34-30, waarop zwart zou kunnen spelen 29-33 (28 × 39 gedw.) en 18-22, 24 × 31, op 44-39 zou volgen 29-33 (44-39 i. p. v. 48-42).

Het merkwaardige is nu, dat na 7. 48-42 zwart zich met een vrij zeker remise gevende variant nog kan redden, n.l.

7. 29 - 33.
 8. 28 × 39 (gedw.) 23 - 28.
 9. 32 × 12 21 × 41.
 10. 42 - 37 (de beste) 41 × 43.
 11. 39 × 48 met goede remise kansen voor zwart.
 Neemt zwart deze voortzetting niet, dan verliest hij als

volgt: (dus i. p. v. 29-33.)

7. 18 - 22?
 8. 27 × 18 23 × 12.
 9. 34 × 23 21 - 27 (de beste).
 10. 32 × 21 16 × 27.
 11. 44 - 39 27 - 31.
 12. 38 - 33! (dreigt 42 - 38) 31 - 36.
 13. 40 - 34 12 - 17 (op 26 - 31, 37 × 26, 36 - 41
 volgt 42 - 37 enz.).
 14. 34 - 30 17 - 21 (de eenige).
 15. 28 - 22 19 × 17.
 16. 30 × 19 14 × 23.
 17. 25 × 5 23 - 29.
 18. 33 × 24 en wint.

Wij gaven reeds als hoofdwinstvoortzetting aan de variant met 4. 44-39 en 5. 39-33. De andere speelwijze, n.l. de zetten 4. 43-39 en 5. 39-34 falen slechts op de ressource, die zwart heeft bij den 7den zet met 29-33 enz. Wij gaven juist deze schijn-winst voortzetting aan voor het leerzame der B en C varianten, die hier, nadat wij eerst even de A variant behandelen, zullen worden aangetoond.

De A variant houdt in: Wit mag niet

3. 43 - 39? spelen, daar dan volgt
 3. 16 - 21!
 4. 27 × 16 18 - 22, met steeds goed spel voor
 zwart; men spele dit na.

B variant.

5. 29 - 33?
 6. 28 × 39 24 - 29.
 7. 34 × 12 13 - 18.
 8. 12 × 33 19 × 28.

9. $3^2 \times 23$ 21×25 .
 10. $23 - 19$ 14×23 .
 11. $35 - 30$ en wint.

C variant.

6. $27 - 22$? dit lijkt zeer goed, immers het stuk op 13 wordt belet „uit te komen”, en wit krijgt heel goede winstkansen. Echter zwart heeft nu:

6. $13 - 18!$
 7. 22×13 19×8 .
 8. 28×19 (op 30×19 volgt $21 - 27$).
 8. 24×13 .
 9. 34×23 $13 - 18!!$
 10. 23×3 $20 - 25$.
 11. 3×20 $25 \times 34!$
 12. 40×29 $15 \times 31!$
 en zwart zou winnen.

Men late zich in deze studie niet afschrikken door de groote moeilijkheden, welke men ondervindt, en door het groot aantal varianten. Juist een dergelijke stand typeert de groote variantenrijkdom van ons spel, is ontleend aan de partij en als zoodanig van practisch nut.

Ook de meergevorderde dammer is met de verscheidenheid der voortzettingen meestal niet op de hoogte.

X. HET EINDSPEL.

Waarschijnlijk is het eindspel wel het meest moeilijke van het trio: opening—middenspel—eindspel. Voor zoover het damspel uit een wiskundig oogpunt valt te bezien vindt men in het eindspel wel de meest elementaire vormen van de mathematica aanwezig en juist het eindspel kent, meer nog dan opening en middenspel, het logisch combineeren. De opening is reeds meer bekend terrein geworden door de herhaalde studie, die men ervan heeft gemaakt, een studie, die vruchtdragende resultaten met zich bracht. Het middenspel kent in veel meerdere mate

dan de opening nog het spel, waarbij alle theorie faalt, waarbij het eigen initiatief het spel richt.

Maar in het eindspel faalt over het algemeen alle theorie. Er zijn echter meerdere standen, die theoretisch gesigna- leerd zijn. Wij willen nu trachten, van de eindspel theorie juist dat te geven, waarmede de leek zich kan behelpen, maar ook niet meer. Pas in het practisch eindspel, in de partij, kan hij zijn eventueelen aanleg ontplooiën.

Bij de algemeene regels betreffende het reglement schreven wij, dat het reglement van het eindspel bij dit hoofdstuk zou worden behandeld. Van practisch nut zijn de volgende opmerkingen:

1°. Een eindspel van 1 dam tegen 4 dammen is voor de partij met 1 dam verloren.

2°. Een eindspel van 1 dam tegen 3 dammen is vrij zeker steeds remise. Hierbij worde opgemerkt, dat, wan- neer een speler één dam heeft en zijn tegenstander 1 dam met 2 schijven, de eerste het recht heeft, de 2 vijandelijke schijven te „kronen”, d.i. ze tot dammen maken.

Zulks in verband met:

3°. In een eindspel van 3 dammen tegen 1 dam mogen, indien de speler met 1 dam de lange lijn (46 tot 5) bezet, nog 3 zetten gedaan worden. Is dan geen winst voor den speler met 3 dammen aan te toonen, dan is het spel remise.

Heeft de speler met 1 dam niet de „lange lijn” bezet, dan moeten er wederzijds nog 10 zetten gedaan worden.

Het verband met 2° is gemakkelijk te begrijpen. Men maakte deze regeling om te voorkomen, dat de speler, die in de meerderheid is, maar eindeloos door blijft schui- ven, om zijn tegenstander in een eenvoudigen val, die het damspel niet waardig is, te lokken.

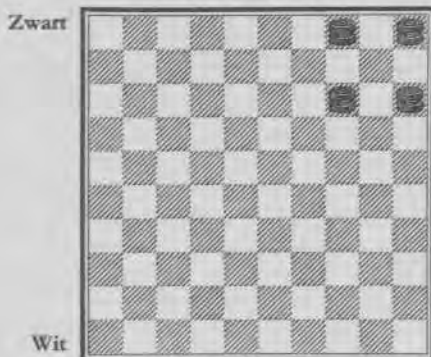
4°. Zijn er in een eindspel driemaal achtereen dezelfde zetten gedaan wederzijds, dan is het spel remise.

Verder zijn er dan nog de vaak moeilijke eindspelen van 4 tegen 2 stukken, van 1 dam met 3 schijven tegen 1 dam met 1 schijf. Wij zullen even toelichten hoe men soms met 1 stuk tegen 4 de remise kan forceeren.

1°. Welken stand moet men opbouwen, om een eindspel van 1 tegen 4 dammen te winnen?

Men maakt den volgende stand:

DIAGRAM Nr. 25

Stand in cijfers:
Zwart: 4 dammen
op 4-5-14-15.

en waar de witte dam nu staat, steeds wint zwart.

B.v. de witte dam staat op 6, 16 of 26; zwart speelt dan resp. 4-22, 4-27 of 4-31 en wint. Staat de witte dam op 50, 40 of 30 enz. (dus aan den anderen kant van het bord), dan wint zwart, door zijn dam op 15 voor de witte dam te plaatsen.

Staat de witte dam op 36, zwart laat dan 15-47 volgen, en wit staat „vast”.

Wanneer de witte dam zich op 47 bevindt, volgt 4-36; en ten slotte: plaatst de witte dam zich op 3, dan zwart 4-9 en waar wit gaat, steeds plaatst zwart zich voor hem.
2°. In een stand:

Zwart: schijven op 5-29, dam op 15.

Wit: dam op 22.

heeft wit het recht, van de schijven 5 en 29, dammen te maken, ze te kronen, waarna er wederzijds nog 10 zetten behoeven te worden gedaan. Men kan natuurlijk ook direct remise geven. Immers, nu kan zwart geen winststelling opbouwen. Hij zou zijn 3 dammen op 5, 14 en 15 kunnen brengen, en er op speculeeren dat wit naar den verkeerden kant van het bord gaat, naar de velden 40-44-45-34-35 enz. Dan wint zwart, door weer met zijn dam op 15 vóór de witte dam te gaan staan. Blijft wit echter gewoon aan de andere zijde van het bord, b.v. op 6, 11, 16, 22, 36, 37 enz.,

dan kunnen de zwarte dammen hem niet vangen.

Een toelichting bij 3° of 4° is onnoodig waar de inhoud voor zichzelf spreekt.

Nu iets over de waarde van een dam in het eindspel.

Plaats b.v. 4 zwarte schijven op 4-5-10-15; een witte dam op 3. Duidelijk komt hier uit, dat zwart moet verliezen, ook al heeft hij 4 stukken tegen wit 1 dam. De witte dam beheerscht de geheele linie 3/25.

Een ander voorbeeld: plaats de 4 zwarte stukken op 9-14-20-25; de witte dam op 2. Ook nu verliest zwart, al kan hij zich even bewegen. Zwart moet wit kunnen dwingen, de linie 2-35 te verlaten, maar hem ontbreekt de stelling, dit te volvoeren. Met 14-19 slaat wit 2 schijven, en wit is van de genoemde linie, doch op zwart 25-30 na wit's slag, bezet wit den lijn van 1 tot 45, en zwart behaalt nooit een dam.

Nu echter:

Zwart: schijven op: 15-24-30-35 wit dam op 1. Nu is zwarts stelling wel gunstig. Hij dreigt de witte dam met 35-40, wit 1 × 45, zw. 30-34, wit 45 × 20, zwart 15 × 24 af te nemen. Gaat wit met zijn dam op 45 staan, dan volgt direct 30-34. Wit moet dus de linie 1/45 verlaten, met 1-6. En dan overschrijdt zwart deze linie met 35-40, en het is wit onmogelijk, zwart van dam te houden. Wit moet dus verliezen.

Men ziet, wat zich op de linies 1/45 en 6/50 kan afspeelen; men noemt deze lijnen: de „trictac” lijnen. Nog eenige voorbeelden: wit dam op 28, zwart schijf op 40. Wit moet hier nog even oppassen. Speelt hij b.v. 28-50, dan volgt zwart 40-45 en het is remise, wit moet veld 50 verlaten, en zwart behaalt dam. Wit moet 28-33 spelen, zwart 40-45, en dan wit pas 33-50. Zwart verliest omdat de partij, die aan zet is, en niet meer zetten kan, moet opgeven.

In den stand zwart 45; wit dam op 27, schijven op 47 en 49 kan wit zwart niet meer van dam houden. Toch wint hij, door 27-38 te spelen; op 45-50 volgt dan 49-44, zwart moet slaan, en wit 47 × 38. De „lange lijn” van 46 tot 5, speelt in het eindspel wel de belangrijkste rol. Ook hier hangt het er weer van af, hoe de stukken van den tegenstander geplaatst zijn. Staan er b.v. 3 zwarte stukken los,

die nog niet „de linie gepasseerd” zijn en een witte dam op den hoofdlijn, het doet er niet toe waar, dan marcheert een der zwarte stukken tot 36, daarna offert zwart zijn 2 andere schijven en gaat met 36-41 over de linie; remise.

Men houde er wel rekening mee, dat zwart's stukken zoo gesteld zijn, dat wit niet eerst b.v. de linie 36/4 kan bezetten, waardoor zwart eerst gedwongen wordt 2 schijven te offeren, om dan weer op de hoofdlinie met zijn ééne schijf vastgehouden te worden.

Zwart moet er ook voor oppassen, zijn 3 schijven niet geheel te drijven naar den hoek, b.v. door het driehoekje 26-31-36 te gaan vormen; zoodoende kan hij al zijn schijven wel gaan offeren, zonder op dam te komen. Over deze hoofdlinie zullen wij het straks nog hebben. In een stand:

Zwart: 22-29, wit: 32-39, verliest wit, die aan zet is, door hetgeen men noemt „oppositie”. Hetzelfde is het geval in een stand als:

wit: schijf op 32, zwart: schijf op 7, wit speelt dan 32-27, zwart 7-11, wit 27-21, zwart 11-16, wit 21-17 en wint.

Anders is echter:

Zwart 17-19. Wit 37-39. Indien de witte stukken ieder voor zich gingen, zou wit verliezen b.v. 37-31 zwart, 17-21 wit, 39-34 zwart, 19-24 en wit verliest.

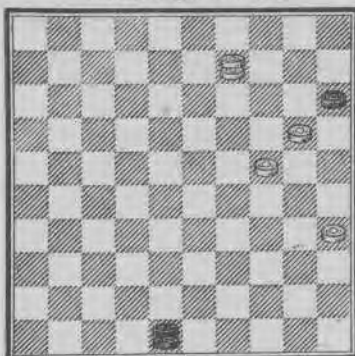
Wit kan echter spelen: 37-32, 17-22, 39-33, 19-23 en hij maakt remise door 32-28, 23 \times 32, wit 33-29 en komt nog juist bijtijds op dam, voor dat zwart het kan verhinderen.

Zwart 6-32. Wit 16; dam op 17.

Wat moet zwart hier nu spelen? De leek zal denken: Snel naar dam loopen, voordat wit mij achterhalen kan! Niets is echter minder waar. Stel zwart speelt 32-37 of 32-38; wit speelt dan 16-11 en, waar zwart ook gaat met schijf 38, altijd volgt 17-3; het zwarte stuk op 6 slaat naar 17, en de witte dam slaat de 2 zwarte schijven. Gaat zwart; na 16-11, van 37 naar 41, dan volgt 17-28 en 28 \times 46. Zwart mag dus niet overijld zijn, en moet eerst met 6-11 zijn schijf offeren, waarna tegen 32-37 of 32-38 geen bezwaar meer kan zijn. Het volgende is een aardig voorbeeld van oppositie:

DIAGRAM Nr. 26

Zwart

Wit

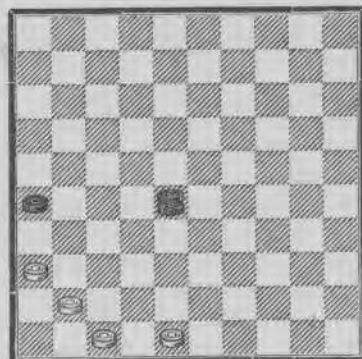
Stand in cijfers :
Zwart : schijf op
15 ; dam op 48.

Wit : 20 - 24 - 35 ;
dam op 9.

Op zwart 48-30 (om stukken te winnen) volgt 24-19, zwart 15 × 4 (meerslag); en wit 35 × 24, en wint door oppositie, of, zooals het ook genoemd wordt, op tempo.

DIAGRAM Nr. 27

Zwart

Wit

Stand in cijfers :
Zwart : schijf op
26 ; dam op 28.

Wit : schijven op
36 - 41 - 47 - 48.

Deze stand is zuiver theoretisch en zeer bekend. In gewonnen stelling beging zwart de fout, achter schijf 41 te loopen, en verliest nu als volgt:

1. 41 - 37!! 28 × 46.
Slaat zwart n.l. 28 × 41, dan speelt wit 36-31, zwart 26 × 37, wit 47 × 36, en zwart verliest.
2. 36 - 31 26 × 37.
3. 47 - 41!!

Zwart heeft nu geen zet meer. Terug mag hij niet, zijn dam kan hij niet verplaatsen. Er rest hem slechts:

3. 37 - 42, waarop wit met

4. 48 × 37! slaat, en de zwarte dam, aan zet en opgesloten, moet abandonneeren.

Ook het volgende is bekend:

Zwart: 35 dam op 11.

Wit: 40-44-50, dam op 3.

Wit wint door:

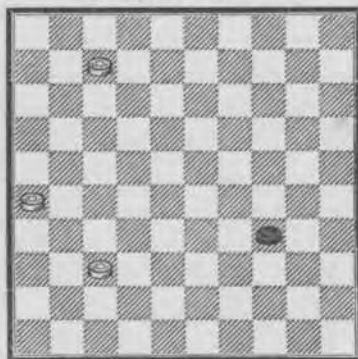
1. 50 - 45 11 × 50.

2. 3 - 21 35 × 44.

3. 21 - 49 en wint.

DIAGRAM Nr. 28

Zwart

Stand in cijfers :

Zwart: 34.

Wit: 7 - 26 - 37.

Wit aan zet kan zwart niet meer van dam houden. Zijn stukken zijn echter zoo opgesteld, dat hij toch nog wint door:

1. 7 - 1 34 - 39.

2. 1 - 40 39 - 43.

3. 40 - 49 43 - 48.

en wit wint door 49 - 35.

Hierbij zij opgemerkt, dat, wanneer in den diagramstand schijf 26 op 36 staat, wit ook wint. Wij nemen dan denzelfden speling, dus:

1. 7 - 1	34 - 39.
2. 1 - 40	39 - 43.
3. 40 - 49	43 - 48 en nu
4. 36 - 31.	

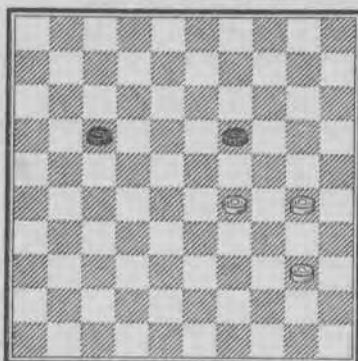
Zwart moet met zijn dam op een van de velden der linie 48/25 gaan staan, waarop wit hem door

5. 49 - 43	? × 48.
op 48 „terugwerpt”, en daarna met	
6. 31 - 26	48 × 31.
7. 26 × 37 wint.	

In den volgenden stand:

DIAGRAM Nr. 29

Zwart

Wit

Stand in cijfers :
Wit : 29 - 30 - 40.
Zwart : 17 - 19.

speelt wit 29-24. De stand is remise. Echter, zwart wil het te vlug doen, denkt: één tegen 3 is meest remise, en in plaats van wijselijk 19-23 te spelen, volgt er:

1.	17 - 22?
2. 24 × 13	22 - 28.
3. 13 - 9!	28 - 32.
4. 9 - 4	32 - 38 A.
5. 4 - 15 dwingt zwart, om op 48 of 49 dam te halen.	
5.	38 - 43.
6. 15 - 20!!	43 - 48.

(Op 43-49 speelt wit 20-24, zw. 49 × 35 en wit 24-2).

7. 40 - 34 48 - ?
 8. 20 - 42 ? - 48.
 9. 30 - 25 48 × 30.
 10. 25 × 34 wint.

Men ziet de analogie met het vorige. Deze beide winst-
 gangen zijn volkomen theoretisch en werden reeds door
 o.a. de Haas en Battefeld aangegeven.

Terecht wezen deze pioniers van ons spel er op, dat men
 dezen winst absoluut moet kennen, om niet in het geval
 te geraken, dat men in een partij een dergelijk eindspel
 remise laat worden. Nu nog even de A variant.

4. 32 - 37.
 5. 4 - 10 37 - 42.
 6. 10 - 15 42 - 48.
 Op 42-47 volgt 30-24.
 7. 40 - 34 48 - ?
 8. 15 - 42 en weer 30 - 25.

Zwart: 37.

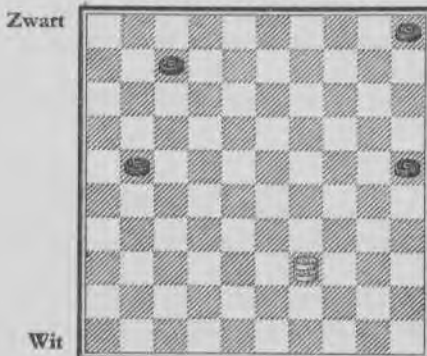
Wit: dam op 24; schijven op 33 en 39. Wit wint hier door

1. 24 - 15 37 - 42 (A).
 2. 15 - 20 en zwart kan geen dam halen.
 A. 1. 37 - 41.
 2. 15 - 10.

Op 41-46 volgt dan 10-5 en zwart moet zijn dam offeren;
 op 41-47 volgt 10-15.

Tot slot van dit hoofdstuk geven wij nog een zeer een-

DIAGRAM Nr. 30

Stand in cijfers :
 Zwart : 5 - 7 -
 21 - 25.

Wit : dam op 39.

voudig eindspel van een witte dam tegen 4 zwarte stukken, dat wit remise weet te forceeren. Men gaat daarbij uit van de gedachte, dat 1 tegen 3 remise is, en wit dus moet trachten, een der zwarte stukken te veroveren.

Wit forceert als volgt remise (zwart alles gedwongen):

1. 39 - 43	21 - 26.
2. 43 - 34	7 - 11.
3. 34 - 39	11 - 16.
4. 39 - 48	5 - 10.
5. 48 - 37	10 - 15.
6. 37 - 48.	

En zwart kan remise niet meer verhinderen. Steeds moet hij offeren. Op 16-21 of 15-20 volgt van wit 48-43, respectievelijk 48-42.

XI. STUDIES, PROBLEMEN EN COMPOSITIES.

Om den lezer een indruk te geven van de schoonheid van het damspel, volgen hieronder nog een studie uit de partij, eenige proeven van problematiek, alsmede een openings- en een eindspelstudie.

Met opzet hebben wij aan de problematiek slechts geringe aandacht gewijd, niet omdat wij er geen betekenis aan toekennen, doch omdat de problematiek in het kader van dit werkje weinig past en wij den beginner allereerst praktische stof, ontleend aan en gebaseerd op het partijspel, wilden bieden.

Voor een intensievere studie der problematiek verwijzen wij dan ook gaarne naar andere bestaande uitgaven.

Allereerst dan de partijstudie. In onderstaande stelling:

Zwart: J. J. Kwaad

Wit: Ph. de Schaap

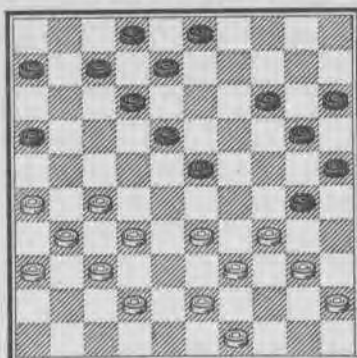
speelde zwart 30-35, waarna wit zeer verrassend na 42-38 35 × 44 en 49 × 40 in alle varianten gewonnen stond.

De diverse antwoorden van zwart worden als volgt weerlegd:

- Op 14-19, 3-9, of 12-17 volgt 27-21.
- Op 20-24 volgt 34-29.

DIAGRAM Nr. 31

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart: 1 - 3 - 6 - 7
- 8 - 12 - 14 - 15 -
16 - 18 - 20 - 23 -
25 - 30.

Wit: 26 - 27 - 31 -
32 - 33 - 34 - 36 -
37 - 39 - 40 - 42 -
43 - 45 - 49.

- c. Op 7-11 volgt 27-21 31 × 13, 34-30 en 40 × 16 wint.
- d. Op 8-13 volgt 27-22 en 31 × 22. Er dreigt thans 34-30. Op 3-9 volgt nu 22-18 en 34-30, op 12-18 speelt wit 33-29 met schijfwinst, terwijl op 13-19 als volgt wordt gewonnen:
22-17 en 26 × 17. Zwart kan schijfverlies nu niet meer ontgaan. B.v. na 7-11 volgt 34-30. Op 3-8 volgt 36-31, 7-12, 31-26 en 26 × 17 2-7. Wit kan nu direct een stuk winnen met 34-30, hij kan echter ook even wachten met 37-31, waarop zwart eveneens altijd een schijf verliest. Speelt zwart na 22-17 en 26 × 17 3-9 om 20-24 mogelijk te maken, dan volgt direct 34-30 en 40 × 18, waarna op 7-12 en 2 × 22 32-28 volgt met schijfwinst. Op 3-8, in plaats van 3-9, om 8-12 en 3 × 12 in te leiden volgt 36-31 8-12, 17 × 8, 3 × 12, 31-27, 12-17 (op 12-18 -volgt 37-31, 7-11, 31-26 en wint), 37-31 en wint gemakkelijk een stuk.
- e. Op 6-11 volgt eveneens 27-22, 18 × 27 en 31 × 22 (dreigende), 12-17 (of?) 33-28, 14-19, 34-30 (niet de damzet met 26-21 enz., daar de dam wordt afgenomen), 25 × 34, 40 × 18 en 8-12 gaat niet wegens 38-33, 12 × 33, 22-18, 23 × 12, 28-22 enz. met schijfwinst. Speelt zwart i.p.v. 8-12 16-21, dan volgt 38-33 met gewonnen spel. Wit mag op 16-21 niet antwoorden met 28-23, daar dan

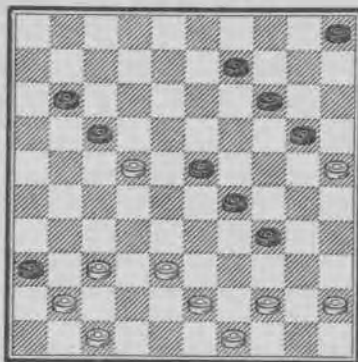
- volgt 17×28 , 23×25 , $28-33$, 26×6 , 33×31 , 36×27 , $7-11$, 6×17 , $8-12$ en 2×37 met een gemakkelijke remise. Ook mag wit op $16-21$ niet spelen $37-31$ daar dan volgt $11-16$, $8-13$ en 2×42 met gelijke kansen.
- f. Na $23-29$ dubbele ruil volgt $39-34$, $8-13$ en 34×23 . Wit heeft nu een stuk gewonnen, dat zwart niet meer kan terugwinnen. Immers, op $13-18$ volgt $23-19$, $27-21$, $25-30$, $43-39$ met gewonnen positie. I.p.v. $25-30$ levert ook b.v. $23-29$ niets op, daar wit zich met $43-39$ een safe verdediging schept. Ook indien zwart niet direct met $13-18$ achterloopt, maar direct $25-30$ speelt, volgt $43-39$ enz.

Eenige problemen, voor welke geldt: wit speelt en wint:

F. RAMAN, Amsterdam.

DIAGRAM Nr. 32

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart : 5 - 9 - 11 -
14 - 17 - 20 - 23 -
29 - 34 - 36.

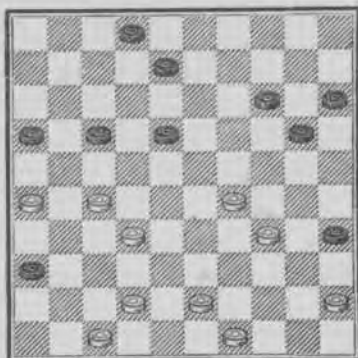
Wit : 22 - 25 - 37 -
38 - 41 - 43/45 -
47 - 49.

- Oplossing: 1. $45 - 40!$ 17×28 of 34×45 .
 2. $44 - 39$ " " "
 3. $47 - 42$ 36×47 .
 4. $37 - 32$ 28×48 .
 5. $49 - 44!$ 47×33 .
 6. 39×10 48×50 (meerslag).
 7. 25×3 5×14 .
 8. $3 \times 6!$ en zwart aan zet, verliest.

Probleem van A. DE GRAAG, Heusden.

DIAGRAM Nr. 33

Zwart

Wit

Stand in cijfers :

Zwart: 2 - 8 - 14/18 -
20 - 35 - 36.

Wit: 26 - 27 - 29 -
32 - 34 - 42 - 43 -
45 - 47 - 49.

Mag zwart 17 - 22 spelen?

Oplossing: Neen, daar dan volgt:

1.	47 - 41!	36 × 38.
2.	26 - 21	22 × 31.
3.	49 - 44!	38 × 40.
4.	29 - 24	16 × 38.
5.	34 - 30	20 × 29.
6.	45 × 3	35 × 34.
7.	3 × 26 en wint als volgt, b.v.: Zwart moet 2-7	

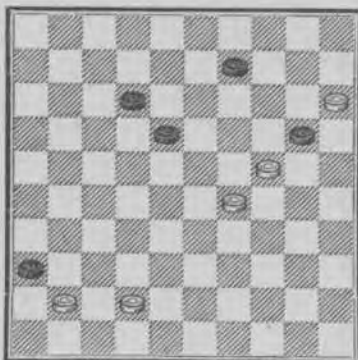
spelen, (anders volgt 26-12) en nu 26-17 (zwart verder alles gedwongen) 15-20, 17-33, 20-25, 33-29, 7-11, 29-33, 11-16, 33-29, 16-21, 39-43, 21-26, 43-48 en wint.

Een zeer fraai probleem, met volkomen partijstand.

Probleem-motieven. Aan elk probleem ligt een zeker motief ten grondslag, waarop de auteur zijn compositie bouwde. Wij gaven reeds eenige voorbeelden. Dit zoeken naar motieven ter verdere uitwerking aan problemisten is een kunst op zich zelf geworden. Van den heer P. Sonier, Parijs, ontvingen wij onderstaand fraai motief, dat naar ons weten origineel is.

DIAGRAM Nr. 34

Zwart

Wit

Stand in cijfers :
Zwart : 9 - 12 - 18 -
20 - 36.

Wit : 15 - 24 - 29 -
41 - 42.

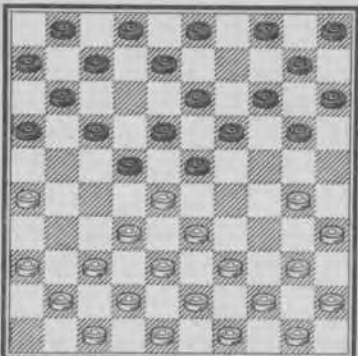
Wit wint door: 1. 29-23, (36 × 38); 2. 24-19, (18 × 29);
3. 15 × 42 en wint door oppositie.

De heer F. R a m a n alhier, toonde ons de volgende
openingspelgang:

1. 32-28, 18-22; 2. 37-32, 12-18; 3. 41-37, 18-23; 4. 46-41,
13-18; 5. 31-26, 9-13; 6. 34-30, 20-25?

DIAGRAM Nr. 35

Zwart

Wit

Stand in cijfers :
Zwart : 1/8 - 10 -
11 - 13/20 - 22 -
23.

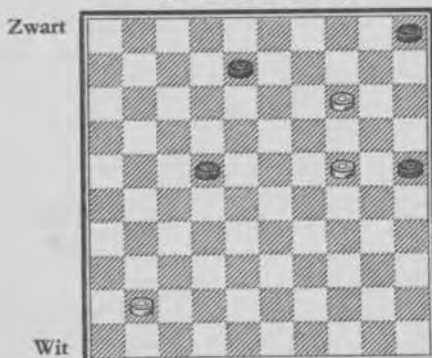
Wit : 26 - 28 -
30 - 32 - 33 -
35/45 - 47/50.

Wit behaalt nu dam op een bezette ruit door:

7. 33 - 29	22 × 24.
8. 36 - 31!	25 × 34.
9. 40 × 9	3 × 14.
10. 26 - 21	16 × 36.
11. 37 - 31	36 × 27.
12. 32 × 3	15 - 20 (om 20-25 te dreigen).
13. 3 - 8.	

Eindspel P. FAURE, Amsterdam.

DIAGRAM Nr. 36

Stand in cijfers:
Zwart: 5 - 8 -
22 - 25.

Wit: 14 - 24 - 41.

Wit speelt en wint.

Oplossing: 1. 14-9, 8-13.

De eenige. Op 22-28 volgt 9-3, 8-13, 3-17, 28-32, 17-21 gewonnen.

Ook alle andere zetten verliezen, men spele dit zelf eens na.

2. 9 × 27	5 - 10.
3. 41 - 37	10 - 14.
4. 37 - 31	14 - 20 of 14 - 19 A.
5. 24 × 15 of 24 × 13	25 - 30.
6. 15 - 10 of 13 - 9	30 - 34.
7. 10 - 4 of 9 - 4.	

Men zorgt dus ervoor, steeds op ruit 4 dam te halen.

7.	34 - 39 (34-40 gaat natuurlijk niet)
8. 4 - 22	39 - 43.
9. 27 - 21	43 - 49.

Op 43 - 48 volgt 22 - 17 en 17 - 3.

10. 31-27 (dreigt 21-16) 49-35 en het verdere verloop is reeds eerder behandeld, bekend, met

11. 22 - 44 35 × 49.

12. 21 - 16 49 × 21.

13. 16 × 27 gewonnen.

Wit kan als 3den zet ook 27-21 spelen, en wint dan op dezelfde wijze met verwisseling van zetten.

A. Wij zagen, dat zwart's eenige remisekans is: een één tegen drie-stelling te formeeren. Bijna was zwart geslaagd. Indien hij als 4den zet het anders wil probeeren, verliest hij eveneens n.l.:

4. 25 - 30.

5. 24 × 35 14 - 19.

6. 35 - 30 19 - 23.

7. 30 - 24 23 - 28.

8. 27 - 22 28 × 17.

9. 31 - 27 en wint.

WETEN EN KUNNEN

Nieuwe reeks

Per deeltje f0.75

Hieronder volgen de titels van de deeltjes die het eerst in deze nieuwe reeks zullen verschijnen. Daaraan zullen voortdurend nieuwe over allerlei andere interessante onderwerpen worden toegevoegd.

- No. 201. **Hoe leer ik zwemmen?** Door Dr. K. H. VAN SCHAGEN. Met 8 foto's en 15 teekeningen.
- No. 202. **De opvoeding van den hond.** Door P. M. C. TOEPOEL. Met vele foto's en teekeningen.
- No. 203. **De africhting van den rashond.** Door C. A. KRUIS. Met 12 foto's en 6 teekeningen.
- No. 204. **De blindengeleide-hond.** Door PH. VAN DER MOST. Met foto's en teekeningen.
- No. 205. **Fotografeeren.** Handleiding voor beginners. Door W. C. VAN DIJK. Met 31 foto's en 22 teekeningen.
- No. 206. **Het fotografeeren van kinderen.** Door W. C. VAN DIJK. Met 47 foto's en 12 teekeningen.
- No. 207. **Rotsplanten in kleine tuinen.** In voorbereiding.
- No. 208. **Het kweeken van rozen.** In voorbereiding.
- No. 209. **Kamer- en vollèrevogels.** Verzorging, teelt en huisvesting, beschrijvingen enz. Door M. M. BACKUS VAN GEFFEN. Met 28 fotografische afbeeldingen.
- No. 210. **Practische damlessen** voor beginners en meergevorderden. Door PH. DE SCHAAP. Met 36 diagrammen.
- No. 211. **Het bridgespel.** Beknopte handleiding voor beginners. Door A. VOORTHUYZEN.
- No. 212. **Parapsychologie en het spiritisme.** Door Dra. F. C. HEYSTER.
- No. 213. **Rondom de telepathie.** Door Dra. F. C. HEYSTER.
- No. 214. **Handleiding voor de hengelsport.** Door P. WIJMER. Met foto's en teekeningen.
- No. 215. **Paardrijden.** Leidraad voor hen, die het paardrijden willen gaan beoefenen. Door W. SLOB. Met foto's en teekeningen.

Verkrijgbaar in elke boekhandel en bij de uitgevers
N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ „KOSMOS” — AMSTERDAM

WETEN EN KUNNEN

In deze bekende serie zijn de volgende werkjes verschenen. Ze zijn alle door volkomen bevoegde auteurs geschreven en wanneer het onderwerp er aanleiding toe geeft, goed en kwistig geïllustreerd.

Bij bestelling is opgave van de verlangde nummers voldoende.

Plant, Bloem en Vrucht

- No. 30. Groenteteelt voor kleine tuinen. Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 35. Bloemeteelt in kleine tuinen. Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 40. Fruitteelt voor den amateur. Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 45. Wat moet ik als land- of tuinbouwer van schadelijke en nuttige dieren weten? Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 46. Wat moet ik van bemesting weten? Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 55. Rooode, witte, zwarte en kruisbessen? H. STIENSTRA f 0.75
No. 59. De particuliere tuinbouwer. Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 71. Tulpen voor kamer en tuin. Door J. F. CH. DIX f 0.75
No. 72. Eénjarige sier- en snijbloemen. Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 74. Narcissen voor kamer en tuin. Door J. F. CH. DIX f 0.75
No. 75. Balcon- en gevelversiering. Door W. H. K. DIX f 0.75
No. 77. De vetplanten. Door J. J. VERBEEK WOLTHUYS f 0.75
No. 85. Irissen voor kamer en tuin. Door J. F. CH. DIX f 0.75
No. 86. Cactussen. Door J. J. VERBEEK WOLTHUYS f 0.75
No. 88. Hoe kweek ik *Lathyrus odoratus*? Door H. CARLEE f 0.75
No. 97. Vaste planten. Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 98. Onze schoone heesters. Door H. STIENSTRA f 0.75
No. 99. Onze mooiste kamerplanten. Door W. H. K. DIX f 0.75
No. 100. Hoe kweek ik Chrysanthen? Door G. J. BOESCHOTEN f 0.75
No. 110. Gladiolus of zwaardlelies. Door J. F. CH. DIX f 0.75
No. 111. Landmeten en waterpassen. Door G. BLEEKER f 0.75
No. 124. Hyacinthen voor kamer en tuin. Door J. F. CH. DIX f 0.75
No. 127. Varenen voor kamer, kas en tuin. Door W. H. K. DIX f 0.75
No. 131. Hoe snoei ik mijn vruchthoopen? Door L. C. MUIJEN f 0.75
No. 132. Het boordbed. Door J. A. ZOUTENDIJK f 0.75
No. 134. Diverse winterharde bolgewassen. Door J. F. CH. DIX f 0.75
No. 139. Ontwerpen voor kleine tuinen. Door W. ABBING f 0.75
No. 140. Fraaie coniferen voor elken tuin. Door A. DE VINK f 0.75
No. 145. Het kweken van tomaten. Door L. J. DE HOOG f 0.75
No. 147. Het kweken van anjers. Door J. F. CH. DIX f 0.75
No. 151. Grondbewerking en bemesting in den liefhebberstuin. Door W. F. A. GRIMME Sr. f 0.75
No. 152. Kweken van groenten onder glas. G. NOORDANUS f 0.75
No. 153. Klim- en hangplanten. Door J. F. CH. DIX f 0.75
No. 155. De behandeling onzer cactussen. Door G. D. DUURSMA f 0.75

Natuurkennis

- No. 96. Het terrarium. Door J. GODEFROY f 0.75
No. 120. Planten in de vrije natuur. Door R. M. VAN DER HART f 0.75
No. 154. Het aquarium. Door J. GODEFROY f 0.75
No. 171. Het verwarmd aquarium. Door J. GODEFROY f 0.75

Pluimvee

- No. 60. De Barnevelders. Door C. S. TH. VAN GINK f 0.75
No. 61. De Leghorns. Door C. S. TH. VAN GINK f 0.75

No. 78.	Het houden van duiven. Door C. A. M. SPRUYT	f 0.75
No. 101.	De postduif. Door G. J. D. MINGELEN	f 0.75
No. 102.	De krielhoenderrassen. Door C. S. TH. VAN GINK	f 0.75
No. 104.	Ziekten en gebreken bij hoenders. Door G. MUIJS	f 0.75
No. 105.	De tamme eendenrassen. Door C. S. TH. VAN GINK	f 0.75
No. 106.	Krielhoenders (Dwerghoenders). H. L. A. v. d. HORST	f 0.75
No. 128.	De Wyandottes. Door C. S. TH. VAN GINK	f 0.75
No. 129.	De Plymouth Rocks. Door C. S. TH. VAN GINK	f 0.75
No. 130.	De Rhode Island Reds. Door C. S. TH. VAN GINK	f 0.75
No. 141.	Hedendaagsche pluimveevoeding. C. S. TH. v. GINK	f 0.75
No. 143.	Hoe bouw ik zelf een hoenderhok? Door J. C. DEELDER	f 0.75
No. 144.	Het houden van kanarievogels. Door A. BARTELS	f 0.75
No. 150.	Kamer- en volièrevogels. Door F. H. HENKES	f 0.75
No. 156.	Natuurlijk broeden van kuikens. Door C. S. TH. v. GINK	f 0.75
No. 160.	Eenden-houderij. Door C. S. TH. VAN GINK.	f 0.75

Hond en Kat

No. 62.	Verzorging van den hond. Door L. SEEGERS	f 0.75
No. 63.	Het fokken van honden. Door L. SEEGERS	f 0.75
No. 64.	Onze katten. Door W. J. VAN DER WERFF	f 0.75
No. 108.	De waak- en verdedigingshond. Door L. SEEGERS	f 0.75
No. 109.	Dameshondjes. Door L. SEEGERS	f 0.75
No. 116.	De jachthond en zijn dressuur. Door L. SEEGERS	f 0.75
No. 138.	De verzorging van hond en kat bij ziekte en ongeval. Door Dr. A. KLARENBEK	f 0.75

Kleinvee

No. 137.	Kleine konijnenrassen. Door A. A. VAN DEN BERG Jr.	f 0.75
No. 149.	Cavia's (Guin. Biggetjes). Door J. EIJMA	f 0.75

Sport en Spel

No. 36.	Hoe bouw ik zelf een kano? Door B. VAN WATERLAND	f 0.75
No. 44.	Hoe leer ik schaken? Door B. J. VAN TROTSENBURG	f 0.75
No. 90.	Medische wenken voor den sportbeoefenaar. Door Dr. J. H. O. REYS	f 0.75
No. 92.	Handleiding bij de beoefening der atletiek. Door H. N. VAN LEEUWEN	f 0.75
No. 136.	Boksen. Door J. H. W. VAN OPHUYSEN	f 0.75
No. 146.	Het korfbalspel. Door N. BROEKHUIJSEN	f 0.75
No. 166.	Hockey. Door Mr. L. D. FRANK	f 0.75

Auto en Motor

No. 93.	Het motorrijwiel. Door A. J. NOSSENT	f 0.75
No. 95.	Carburatoren voor motorrijwielen. Door A. J. NOSSENT	f 0.75
No. 107.	Nuttige kennis van handen en wegen voor den auto- mobilist en motorrijder. Door J. M. H. DOLK	f 0.75
No. 133.	Electr. uitrusting v.h. motorrijwiel. d. W. J. C. EIKENDAL	f 0.75
No. 162.	Onze auto. J. J. A. DE RIDDER	f 0.75
No. 163.	De electr. uitrusting v. d. auto. Door J. J. A. DE RIDDER	f 0.75
No. 164.	De Ford. Door J. J. A. DE RIDDER	f 0.75

Radio

No. 70.	Hoe maak ik 'n radio-ontvanger? Door Ir. W. HARMSSEN	f 0.75
No. 142.	De accu voor radio-amateurs. Ir. G. A. TEN HOOPEN	f 0.75
No. 158.	Hoe maak ik zelf een plaatstroom-apparaat en een luid- spreker? Door Ir. W. HARMSSEN E. I.	f 0.75
No. 165.	Hoe maak ik een electr. gramfoon. Ir. W. HARMSSEN	f 0.75
No. 168.	Hoe maak ik zelf gramfoonplaten? Door J. W. HISKES	f 0.75

Knutselen, Weven, enz.

- No. 2. Hoe maak ik zelf een telegraafstoestel? Door J. M. FABER f 0.75
No. 3. Hoe maak ik zelf een telefoontoestel? Door J. M. FABER f 0.75
No. 4. Hoe maak ik zelf elementen, batterijen? J. M. FABER f 0.75
No. 7. Galvanostegie en galvanoplastiek. Door Ing. J. HAMMES f 0.75
No. 8. Hoe maak ik een electriseermachine? Door J. M. FABER f 0.75
No. 11. Hoe maak ik zelf een electromotor? Door J. M. FABER f 0.75
No. 23. Hoe maak ik een familie-bioscoop? Door AUG. SCHIFFER f 0.75
No. 25. Hoe maak ik een stoomboot? Door J. L. MAARS f 0.75
No. 27. Hoe maak ik een fotografie-toestel? Door J. M. FABER f 0.75
No. 57. Hoe maak ik een electr. klok? Door Ir. W. HARMSEN f 0.75
No. 157. Batikken. Door C. SCHAAKE—VERKOZEN f 0.75
No. 167. Kunsthandweven. Door RIEK VAN DER HEYDEN f 0.75
No. 168. Hoe maak ik gramofoonplaten? Door J. W. HISKES f 0.75

Meubelstijlen, Teken

- No. 67-68. Meubelstijlen. Door J. GODEFROY f 1.50
No. 69. Het penteekenen. Door J. GODEFROY f 0.75

Bouwkunde

- No. 10. Kennis der schildermaterialen. Door C. P. VAN HOEK f 0.75
No. 14. Het beitsen, politoeren, wassen en vernissen van hout.
Door C. P. VAN HOEK f 0.75
No. 52-53. Electrotechniek voor bouwkundigen. G. J. HARTERINK f 1.50
No. 56. De aanleg van gasleidingen. C. W. J. SCHORTELDOK f 0.75
No. 66. Gewapend beton. Door ANT. P. OOSTERHOF f 0.75
No. 83. Kennis van werktuigen in gebruik in de burgerlijke
bouwkunde. Door ANT. P. OOSTERHOF f 0.75
No. 113. Terrazzo- en houtgranietvloeren. ANT. P. OOSTERHOF f 0.75

Electrotechniek

- No. 13. Practische handleiding v. h. zelfinstalleeren van electr.
geleidingen (zwakstroom). Door G. J. HARTERINK f 0.75
No. 15. Aanleg van bliksemafleiders. Door Ir. J. C. G. v. WIJK f 0.75
No. 38. Het electromotorenboekje. Door G. J. HARTERINK f 0.75
No. 165. Hoe maak ik een electr. gramfoon? Ir. W. HARMSEN f 0.75
No. 169. Handleiding voor het zelfaanleggen van elektrische
huisinstallaties (sterkstroom). Door G. J. HARTERINK f 0.75

Machinebedrijf en Metaalbewerking

- No. 24. De locomotief. Door G. J. HARTERINK f 0.75
No. 28. Het autogeen-laschen. Door A. P. J. DE GROOT f 0.75
No. 39. Smeermiddelen. Door Ing. J. HAMMES f 0.75
No. 48. Persluchtwerktuigen. Door A. P. J. DE GROOT f 0.75
No. 49-50. Het vervaardigen van gietmodellen. B. VLASBLOM f 1.50
No. 81. Het slijpen en polijsten van metalen. Door J. HAMMES f 0.75
No. 126. Legeringen. Ir. L. J. G. VAN EWJK W. I. f 0.75

Varia

- No. 22. Hoe leer ik voordragen. Door JOHAN SCHMIDT f 0.75
No. 33. Recepten voor werkplaats en huis. Door J. HAMMES f 0.75
No. 115. Loonstelsels. Door Ing. J. HAMMES f 0.75
No. 135. Spreken in het openbaar. Door P. W. SCHARROO f 0.75
No. 170. Wat iedereen van ons burgerlijk wetboek moet weten.
Door L. VAN DE WAL f 0.75

Verkrijgbaar in elke boekhandel en bij de uitgevers

12.001.900

